

СТАРАШЫТНЫЯ ЛЮДЗІ, МАМАНТЫ І АРХЕОЛАГІ.

ПАЛЕАНТЫЧНАЯ СТАЯНКА БЕРАЎІМ

СТАРАШЫТНЫЯ ЛЮДЗІ, МАМАНТЫ І АРХЕОЛАГІ. ПАЛЕАНТЫЧНАЯ СТАЯНКА БЕРАЎІМ

СТУЖКА ЧАСУ

ПАЛЕАЛІТ – СТАРАЖЫТНЫ КАМЕННЫ ВЕК, НАЙБОЛЬШ ПРАЦЯГЛЫ ЧАС У ГІСТОРЫІ ЧАЛАВЕЦТВА.

З'явіліся **аўстралапітэкі** – чалавекападобныя малпы, якія перасоўваліся на дзвюх нагах.

З'явіліся самыя старажытныя людзі – **раннія Номо**. Яны навучыліся рабіць простыя прылады з галькі.

Першабытныя людзі выйшлі за межы Афрыкі і **пачалі асвойваць Еўразію**. З'явіліся яны і ў Еўропе. Ішлі тысячагоддзі. Адзін від Номо змяняўся на іншы, але ўсе выкарыстоўвалі аднолькавыя прылады – рубілы.

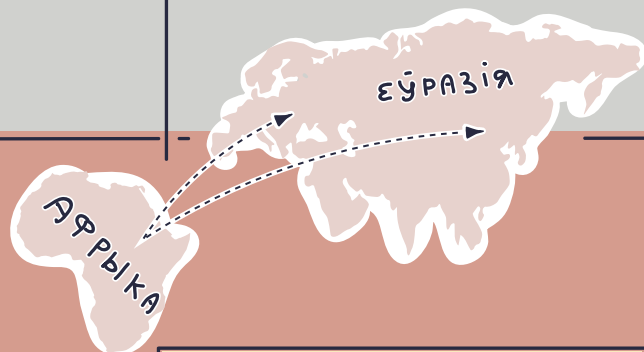
Дзесьці ў Афрыцы ўжо жылі продкі сучасных людзей – **сапіенсы**. А ў Еўропе пачалі панаваць **неандэртальцы**. Яны вынайшлі новыя прылады працы і добра прыстасаваліся да халоднага клімату.

7 – 1 млн. гг. таму

КАЛЯ 2,5 млн. гг. таму

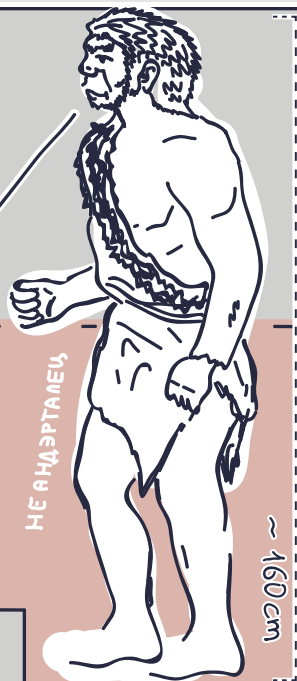

КАЛЯ 2-1,8 млн. гг. таму

КАЛЯ 150-130 тыс. гг. таму

У АФРЫЦЫ САПІЕНСЫ, А Я БЫЎ У ЕЎРОПЕ!

ХТО САМЫ РАЗУМНЫ? АБ'ЁМЫ МОЗГУ

Аўстралапітэж
450 cm³

Номо ерестус
700 cm³

Неандэрталец
1500 cm³

Краманьёнец
1400 cm³

Дакладны час з'яўлення першабытных людзей на тэрыторыі Беларусі пакуль загадка. Самыя старажытныя прылады працы знойдзеныя ў розных кутках нашай краіны: і на захадзе (у Агове), і на ўсходзе (Абідавічы і іншыя мясціны).

КАЛЯ 10 тыс. гг. таму

ПАЛЯВАННЕ

КАЛЯ 14 тыс. гг. таму

КАЛЯ 40 тыс. гг. таму

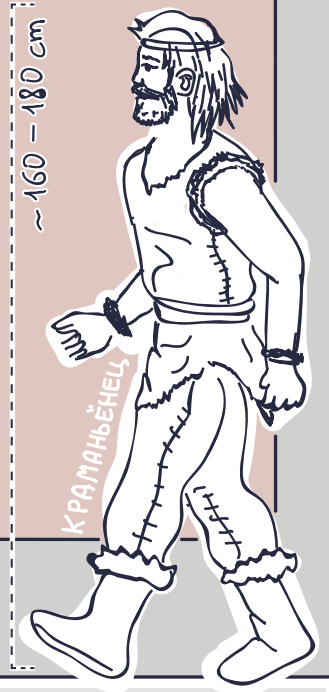
БЕРДЫЖ
ЮРАВІЧЫ

Ледавіковая эпоха скончылася. Скончыўся і палеаліт. Пачаўся **МЕЗАЛІТ** – сярэдні каменны век, час паляўнічых, збіральных і рыбалоўных.

Ледавік паступова адыходзіў, і на змену статкам мамантаў прыйшлі статкі паўночных аленьяў. Людзі змянілі свой лад жыцця і пачалі актыўна выкарыстоўваць лук і стрэлы.

Першыя паселішчы краманьёнцаў на беларускіх землях – **Бердыж і Юравічы**. Іх даследуюць амаль сто гадоў, але ўсе таямніцы дагэтуль не былі высветленыя.

Па тэрыторыі Еўропы пачалі рассяляцца сапіенсы. Іх яшчэ называюць **краманьёнцы**. Яны неслі з сабой новыя тэхналогіі апрацоўкі каменя і косткі. Дзякуючы гэтаму маглі ўпаляваць нават маманта. Краманьёнцы ўмелі маляваць і любілі рабіць фігуркі людзей і жывёл. У хуткім часе пасля прыходу краманьёнцаў неандэртальцы вымерлі... Чаму – невядома.

СТАРАЖЫТНЫЯ ЛЮДЗІ, МАМАНТЫ І АРХЕОЛАГІ.

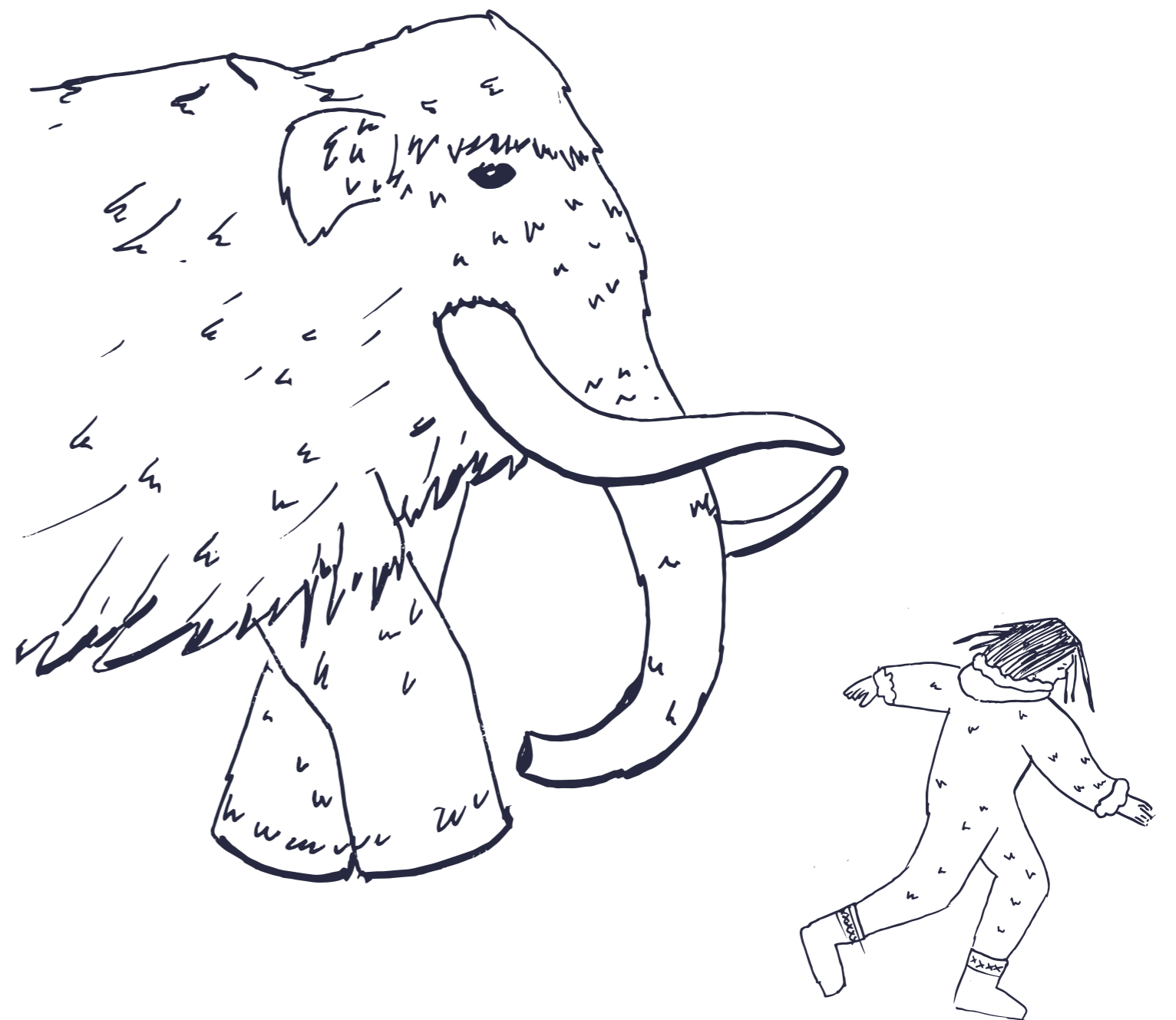
ПАЛЕАЛІТНАЯ СТАЯНКА БЕРДЫЖ

ДАРАГІ СЯБАР!

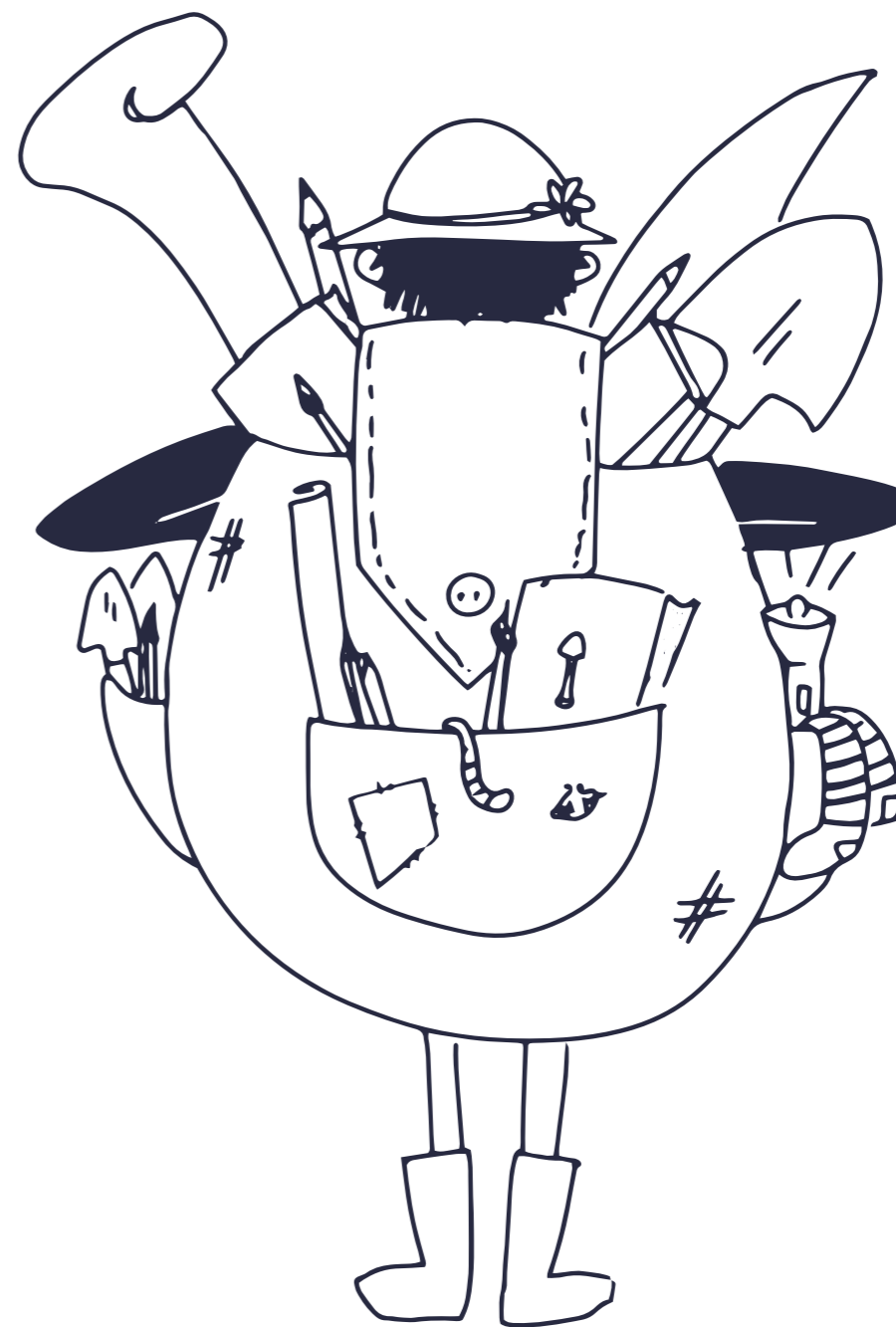
Ты, канешне, любіш гуляць па вуліцах свайго горада ці вёскі, выбірацца на рэчку ці ў лес. І, напэўна, ты нават не здагадваешся, што крыху глыбей, пад зямлёй, ці проста пад тваімі нагамі могуць знаходзіцца рэчы, зробленыя людзьмі ў мінулым. Гэтыя прадметы шукаюць і вывучаюць навукоўцы – археолагі. Яны імкнуцца зразумець, як выглядала жыццё нашых далёкіх продкаў. Найбольш таямніц захоўвае пачатковы перыяд гісторыі – старажытны каменны век.

Кніга, якую ты трымаеш у руках, запрашае цябе ў незвычайнае падарожжа. Ты даведаешся, як працуюць археолагі. Ты пабываеш на раскопках паселішча Бердыж, заснаванага звыш 20 тысяч гадоў таму. Ты ўбачыш, як жылі людзі ў тыя халодныя і суровыя часы, калі на бязмежных абшарах панавалі маманты.

Цябе чакае шмат цікавых адкрыццяў, фактаў і заданняў. Археалагічныя прыгоды пачынаюцца!

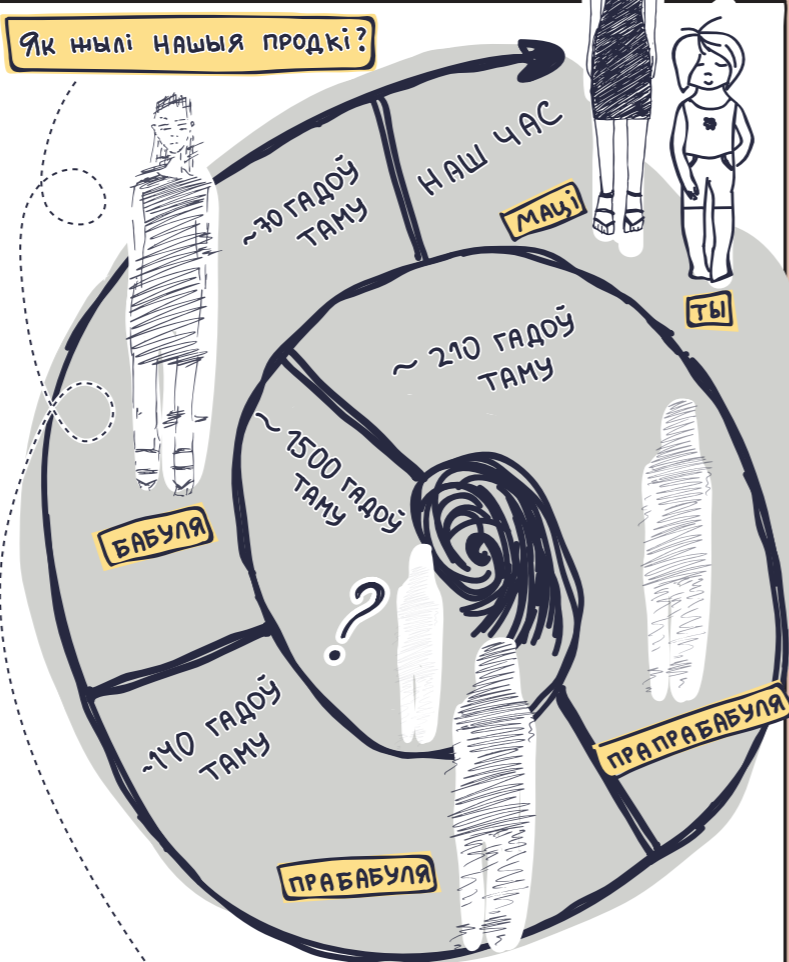

ШТО ТАҚОЕ АРХЕАЛОГИЯ

ШТО ТАКОЕ АРХЕАЛОГІЯ І ХТО ТАКІ АРХЕАЛАГ?

У кожнага з нас ёсць мама. А ў нашай мамы таксама ёсць мама – наша бабуля. І ў нашай бабулі таксама ёсць мама – наша прабабуля. Мы ўсе маем продкаў! А адкуль мы ведаем, як яны жылі? Якую ежу елі, якім посудам карысталіся, якое адзенне насілі? Вядома, можна запытацца ў мамы ці бабулі. Але паразмаўляць з прабабуляй ужо не атрымаецца... А цяпер задайце сабе пытанне, адкуль жа нам даведацца, як людзі жылі ў Беларусі 500 гадоў таму? А 1 500, а 15 000? Асабліва, калі людзі не пакінулі ніякіх пісьмовых запісаў пра сваё жыццё...
Археалагі імкнуцца высветліць, якім было жыццё чалавека ў даўнія часы, і таму вывучаюць **артэфакты** – прадметы, створаныя людзьмі, і **помнікі** – месцы, дзе людзі жылі ці хавалі памерлых, ці пакланяліся богствам, у якіх верылі...

АДЗІН СА СПАСАБАЎ ДАВЕДАЦЦА-ЗВЯРНУЦЦА ДА ТАКОЙ НАВУКІ, ЯК АРХЕАЛОГІЯ

ПРЫГОДЫ АРХЕАЛАГА

Праца археолога падобна да працы дэтэктыва. І той, і другі шукаюць сляды падзей, якія некалі адбыліся. Але ёсць і адрозненні. Дэтэктыў аднаўляе карціну злачынства, а археолог знаходзіць адказы на самыя разнастайныя пытанні, напрыклад: чым займаліся старажытныя людзі? Як яны здабывалі сабе ежу? Як апраналіся? І якім чынам будавалі свае дамы?

Даследаванне мінулага – справа нялёгка. Археалагі праводзяць шмат часу ў экспедыцыях. Пасля завяршэння раскопак спецыялісты вывучаюць знойдзеныя рэчы ў лабараторыі.

Археолог – чалавек з добрай адукацыяй, які не стамляецца набываць новыя веды. Ён цудоўна арыентуецца на мясцовасці і выдатна валодае мноствам складаных камп'ютарных праграм. Ён не баіцца цяжкасцяў і ведае, што галоўнае адкрыццё – наперадзе!

АРХЕАЛАГ...

ЧЫТАЕ ШМАТ КНІГ І ЧАСТА МАЕ ВЯЛІКУЮ БІБЛІЯТЭКУ Ў СЯБЕ ДОМА.

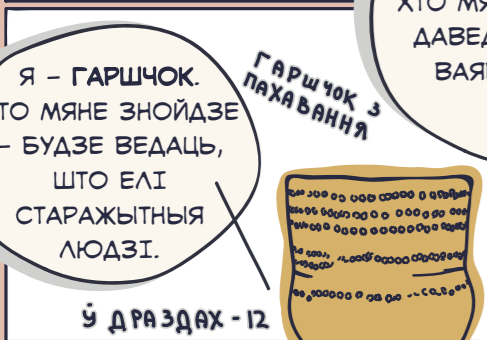

УМЕЕ КАРЫСТАЦЦА МІКРАСКОПАМ І ІНШЫ СКЛАДАНЫМ АБСТАЛЯВАННЯМ...

ШМАТ ЧАСУ ПРАВОДЗІЦЬ ЗА КАМПУТАРАМ.

КАЛІ ТЫ ХОЧАШ СТАЦЬ АРХЕАЛАГАМ, ТО ВУЧЫСЯ ДОБРА. НЕ ПРАПУСКАЙ УРОКІ ГІСТОРЫІ, ГЕАГРАФІІ, ФІЗІКІ, ХІМІІ. І НЕ ЗАБУДЬ ПРА МОВУ – РОДНУЮ І ЗАМЕЖНУЮ!

ШТО ТАКОЕ АРХЕАЛАГІЧНЫ ПМНІК?

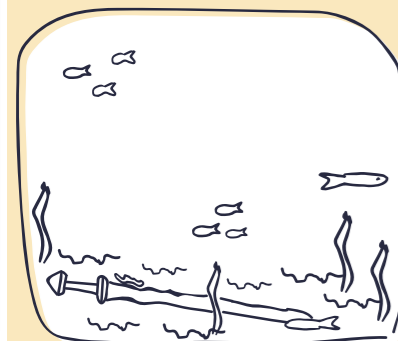
Археалагічны помнік – гэта любое месца, дзе захаваліся старыя рэчы і рэшткі збудаванняў. Навукоўцаў цікавяць і помнікі, якія чалавек пакінуў тысячы год таму, і помнікі, якія ўзніклі ў XX стагоддзі.

На тэрыторыі Беларусі вядомы тысячы археалагічных помнікаў розных часоў, аднак штогод даследчыкі знаходзяць новыя. Археалагам важна зразумець, які помнік яны знайшлі. Часам гэта бывае няпроста.

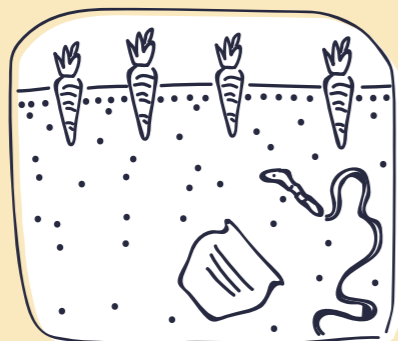

НЕ, Я ПМНІК, АЛЕ НЕ АРХЕАЛОГІІ

О! АРХЕАЛАГІЧНЫ ПМНІК!!!

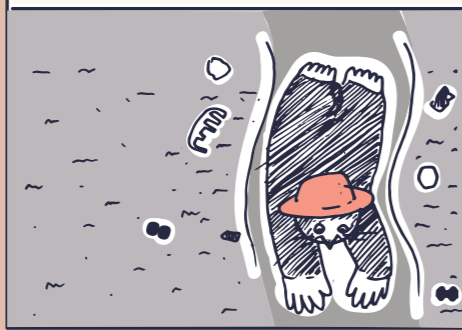
ПАД ВАДОЙ

У ЗЯМЛІ

Я ЖЫВУ ў НОРАХ І ЧАС АД ЧАСУ СУСТРАКАЮ ПАД ЗЯМЛЁЙ СТАРАЖЫТНЫЯ РЭЧЫ.

КАЛІ Я РЫЮ ХАДЫ, ТО ВЫКІДАЮ НА ПАВЕРХНЮ КУЧКІ ПЯСКУ.

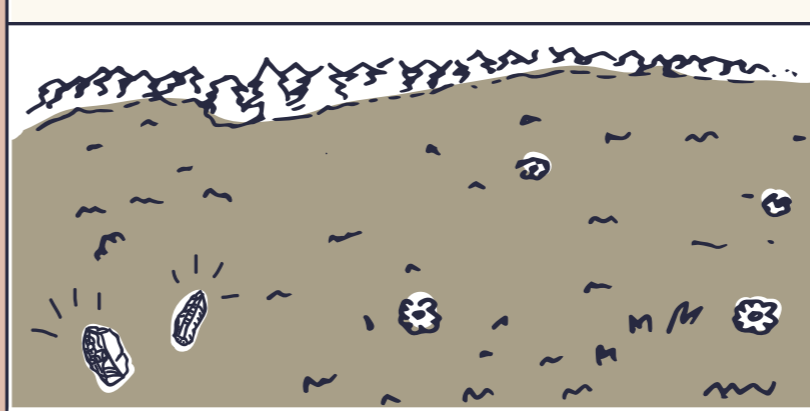
У ГЭТЫХ КУЧКАХ ВУЧОНЫЯ ЗНАХОДЗЯЦЬ РОЗНЫЯ ЦІКАВОСТКІ І АДКРЫВАЮЦЬ НОВЫЯ ПМНІКІ!

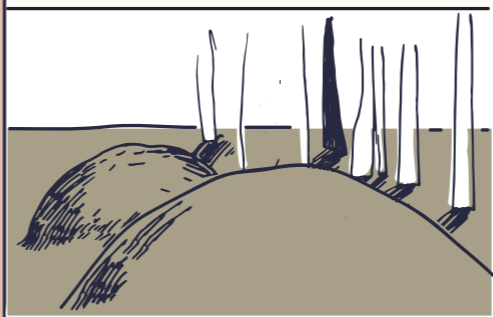
МЯНЕ НАЗЫВАЮЦЬ ПАМОЧНІКАМ АРХЕАЛАГА. КАЛІ ХОЧАШ, Я РАСПАВЯДУ ТАБЕ АБ ТЫМ, ЯКІЯ БЫВАЮЦЬ ПМНІКІ АРХЕАЛОГІІ.

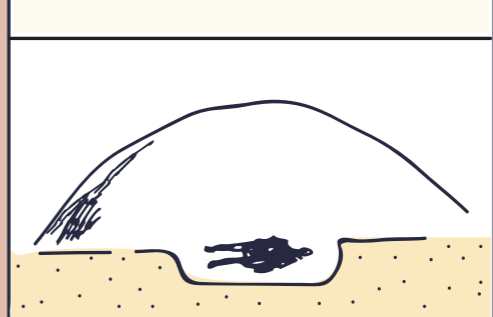
ПАСЕЛІШЧЫ – МЕСЦЫ, ДЗЕ ЖЫЛІ ЛЮДЗІ. АД ПАСЕЛІШЧАЎ КАМЕННАГА ВЕКУ ЧАСЦЕЙ ЗА ўСЁ ЗАСТАЮЦА ТОЛЬКІ КРАМЯНЁВЫЯ ВЫРАБЫ І АБЛОМКІ ПОСУДУ.

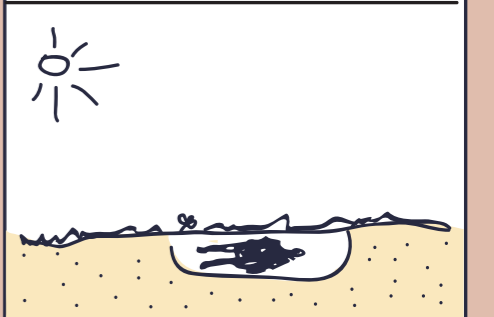
МОГІЛЬНІКІ – МЕСЦЫ, НА ЯКІХ ЛЮДЗІ ХАВАЛІ СВАІХ ПАМЕРЛЫХ СУРОДЗІЧАЎ.

КАЛІ НАД МАГІЛАЙ НАСЫП З ЗЯМЛІ ЦІ ПЯСКУ, ТАКІ ПМНІК НАЗЫВАЮЦЬ КУРГАНОМ.

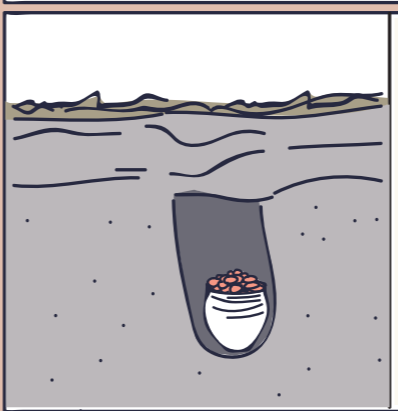
КАЛІ НАД МАГІЛАЙ НАСЫПУ НЯМА, ТО ПМНІК НАЗЫВАЕЦЦА ГРУНТАВЫМ.

КАНЕШНЕ, У СТАРАЖЫТНАСЦІ ЛЮДЗІ МУСІЛІ ШМАТ ПРАЦАВАЦЬ. МЕНАВІТА ТАМУ АРХЕАЛАГІ ШУКАЮЦЬ І ЗНАХОДЗЯЦЬ ПМНІКІ ВЫТВОРЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ – ГЭТА **ШАХТЫ**, ДЗЕ ЗДАБЫВАЛІ СЫРАВІНУ, АБО **МАЙСТЭРНІ**, У ЯКІХ ВЫРАБЛЯЛІ РЭЧЫ, МАЙСТРАВАЛІ ўПРЫГАЖЭННІ, ВЫПЛАЎЛЯЛІ МЕТАЛ.

ВА ўСЁ ЧАСЫ ЛЮДЗІ ВЕРЫЛІ ў РОЗНЫХ БАГОЎ, ТАМУ РАБІЛІ СВЯЦІЛІШЧЫ ЦІ БУДАВАЛІ ХРАМЫ.

ПАДЧАС НЕБЯСПЕКІ ЛЮДЗІ ІМКНУЛІСЯ ЗБЕРАГЧЫ СВАЕ КАШТОЎНАСЦІ І ХАВАЛІ ГРОШЫ І РЭЧЫ ў ПАТАЕМНЫХ МЕСЦАХ. ТАКІ НАБОР ПРАДМЕТАЎ, УКРЫТЫХ У СХОВАНЦЫ, НАЗЫВАЕЦЦА **СКАРБАМ**. І ГЭТА ТАКСАМА АРХЕАЛАГІЧНЫ ПМНІК!

ДА ВОДЗІЛАСЯ ЛЮДЗЯМ І ВАЯВАЦЬ. АРХЕАЛАГІ ШУКАЮЦЬ І ВЫВУЧАЮЦЬ СВЕДЧАННІ ВЯДОМЫХ І НЕВЯДОМЫХ БІТВАЎ – МЕСЦЫ ВАЕННЫХ ДЗЕЙННЯЎ.

ВОСЬ КОЛЬКІ РАЗНАСТАЙНЫХ ПМНІКАЎ АРХЕАЛОГІІ ІСНУЕ. ПРА НЕКАТОРЫЯ З ІХ РАСПАВЯДАЮЦЬ ГІСТАРЫЧНЫЯ ТЭКСТЫ, АДНАК БОЛЬШАСЦЬ ПМНІКАЎ НЕ ўЗГАДВАЕЦЦА НІ ў ХРОНІКАХ, НІ ў ЛЕТАПІСАХ. ВЫСВЕЛІЦЬ, ЯК ЖЫЛІ НАШЫЯ ДАЛЁКІЯ ПРОДКІ, МОГУЦЬ ТОЛЬКІ АРХЕАЛАГІ. ВОСЬ ЧАМУ АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ПМНІКІ НЕЛЬГА РАЗБУРАЦЬ.

ХОЧАШ СТАЦЬ ТАКІМ ЯК Я – ПАМОЧНІКАМ АРХЕАЛАГА? ГЭТА ЛЁГКА. КАЛІ РАПТАМ ЗНОЙДЗЕШ СТАРАЖЫТНЮЮ РЭЧ ЦІ СКАРЬ, АБАВЯЗКОВА РАСКАЖЫ АБ СВАЁЙ ЗНАХОДЦЫ СУПРАЦОЎНІКАМ НАЙБЛІЖЭЙШАГА МУЗЕЯ.

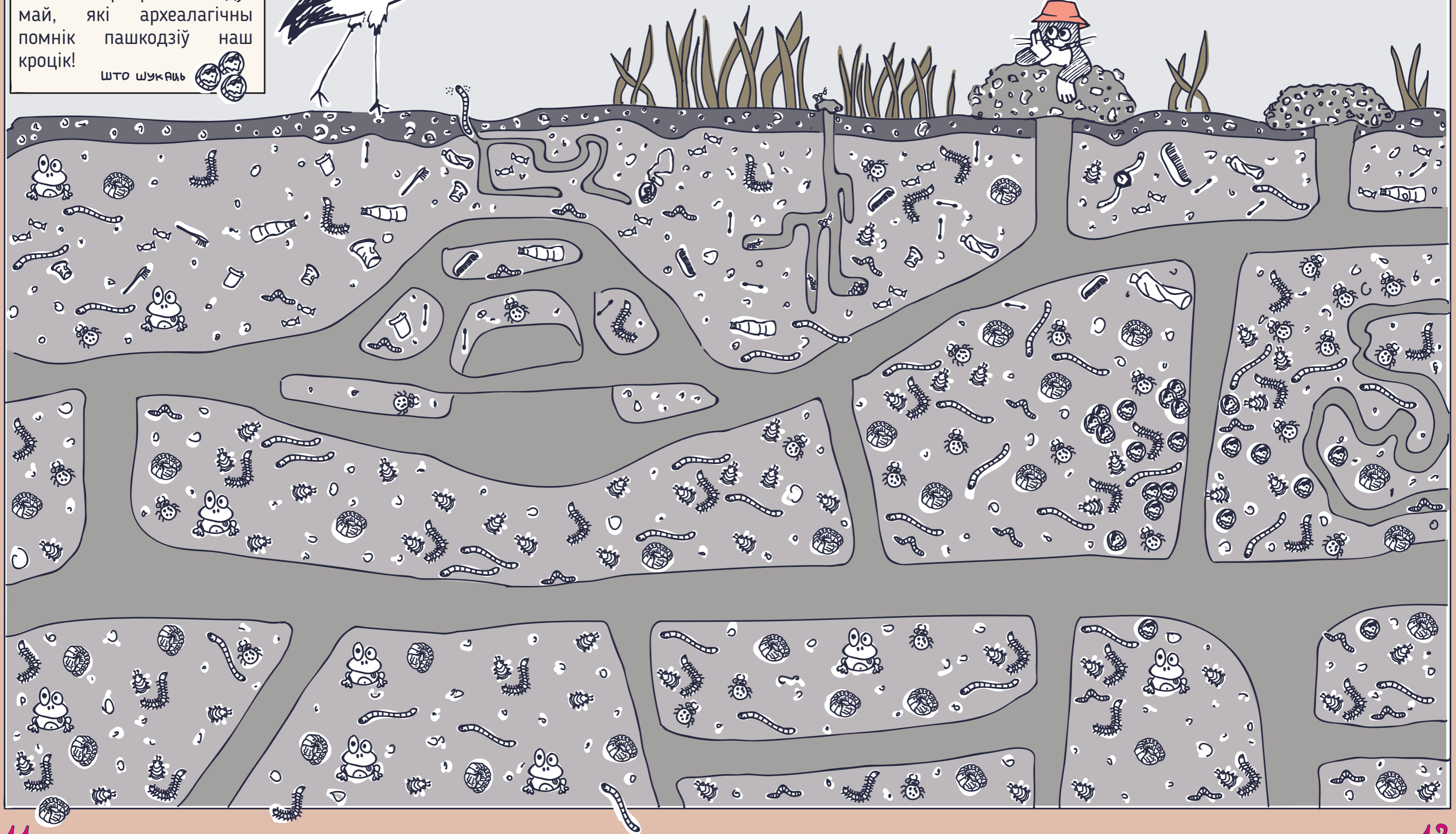
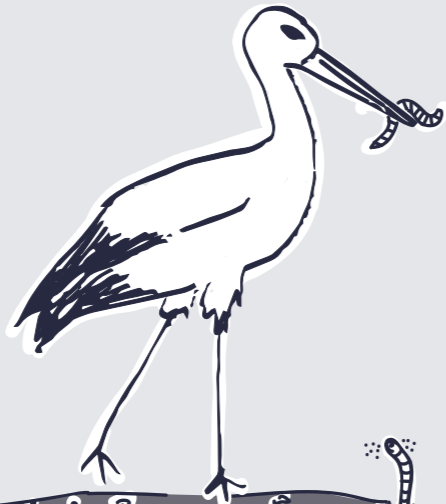

ЗНАЙДІ АРХЕАЛАГІЧНІЯ АРТФАКТИ

Часам кроцікі, риючы свае хады, шкодзяць помнікам.

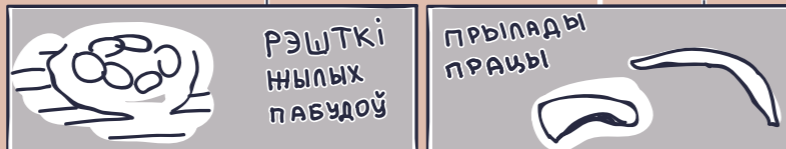
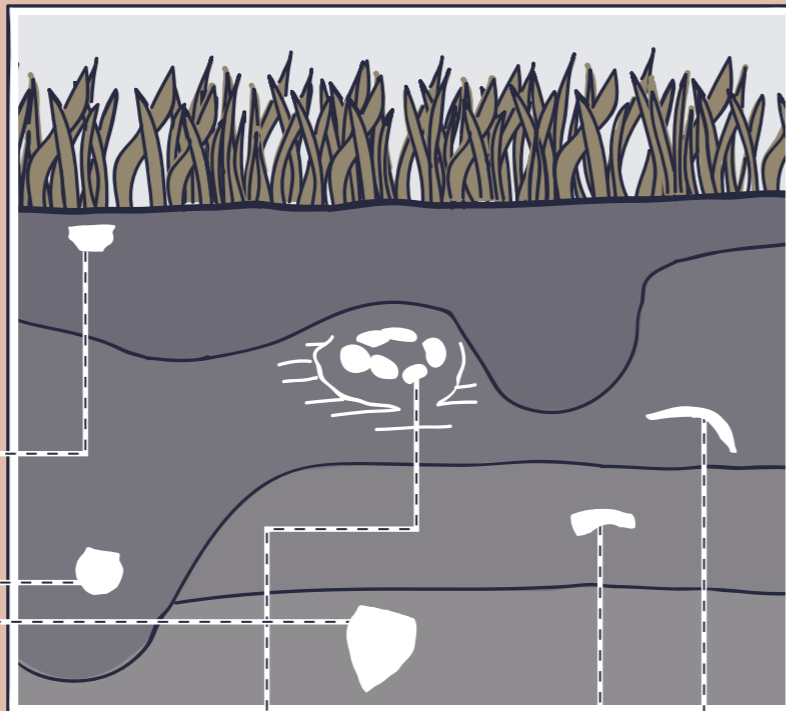
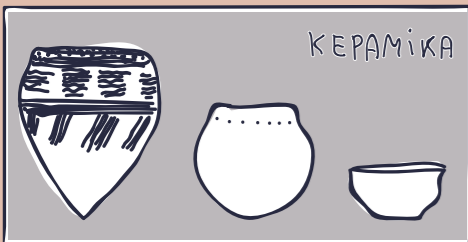
Паспрабуй знайсці, у якім месцы знаходзяцца археалагічныя артэфекты і падумай, які археалагічны помнік пашкодзіў наш кроцік!

ШТО ШУКАЎ

ШТО ТАКОЕ КУЛЬТУРНЫ СЛОЙ І ЯК ЁН УТВАРАЕЦЦА?

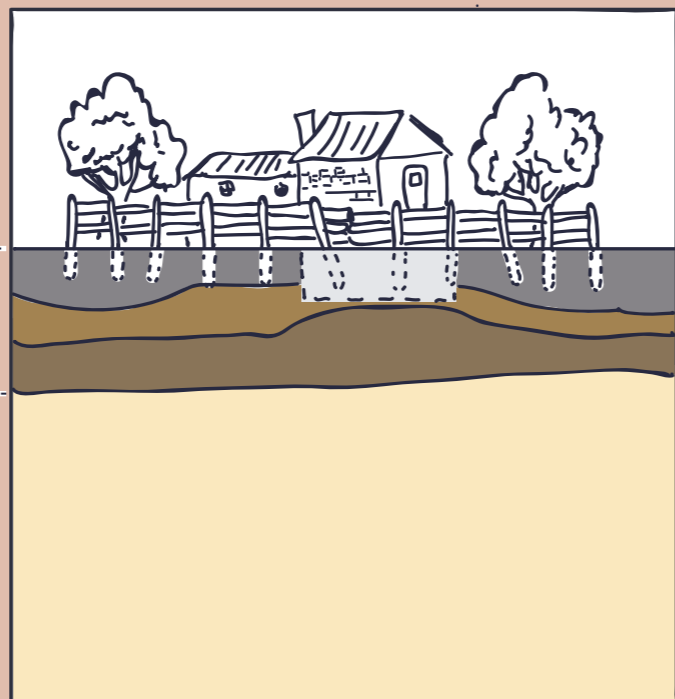
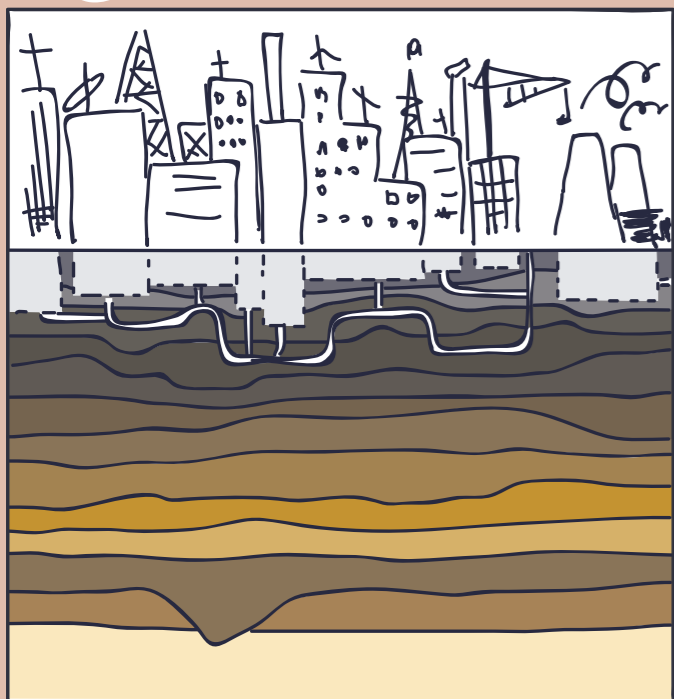
Культурны слой – гэта напластаванні зямлі, якія ўтварыліся ў выніку чалавечай дзейнасці. Звычайна культурны слой насычаны шматлікімі знаходкамі. Ён можа ўключаць прылады працы, кераміку і іншыя прадметы побыту, рэшткі жылых і гаспадарчых пабудов.

НА РОЗНЫХ ПМНІКАХ КУЛЬТУРНЫ СЛОЙ МОЖА БЫЦЬ РОЗНАЙ ТАЎШЧЫНІ: АД НЕКАЛЬКІХ САНТЫМЕТРАЎ ДА НЕКАЛЬКІХ МЕТРАЎ.

ДАВАЙ РАЗАМ ПАГЛЯДЗІМ, ЯК АДРОЗНІВАЕЦЦА ПАМЕР СЛОЯ ГОРАДА, ДЗЕ ЛЮДЗІ ЖЫВУЦЬ УЖО 1000 ГАДОЎ, І ВЕСКІ, ЯКУЮ ЛЮДЗІ ЗАСНАВАЛІ ТОЛЬКІ 300 ГАДОЎ ТАМУ!

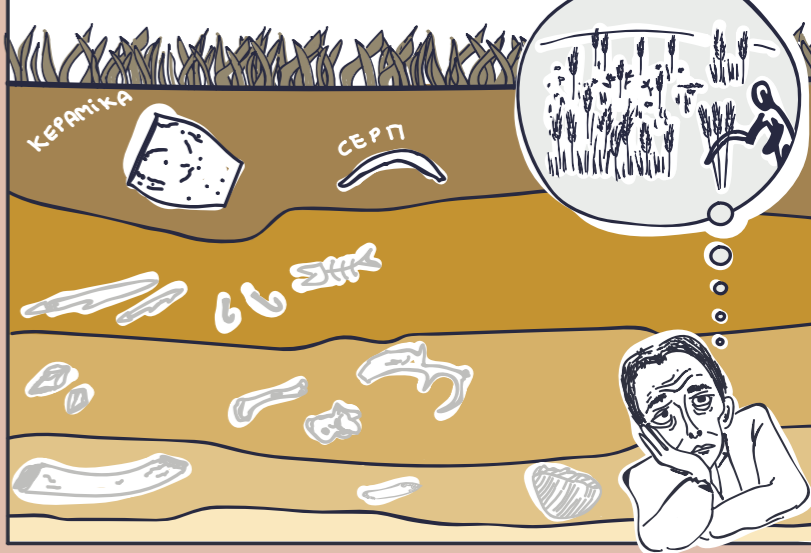
Культурны слой утвараўся паступова. Яго памер залежыць галоўным чынам ад таго, наколькі доўга людзі жылі на пэўнай тэрыторыі і наколькі актыўна займаліся рознымі гаспадарчымі справамі. Культурны слой горада будзе больш магутным, чым культурны слой маленькай вёсачкі.

НЕКАЛЬКІ ГАДОЎ ТАМУ НА ПМНІК ПРЫЙШЛІ АРХЕОЛАГІ. ПРА ШТО ЯНЫ ДАВЕДАЛІСЯ? ДАСЛЕДЧЫКІ ЎБАЧЫЛІ КУЛЬТУРНЫ СЛОЙ, ЯКІ СКЛАДАЕЦЦА З НЕКАЛЬКІХ НАПЛАСТАВАННЯЎ.

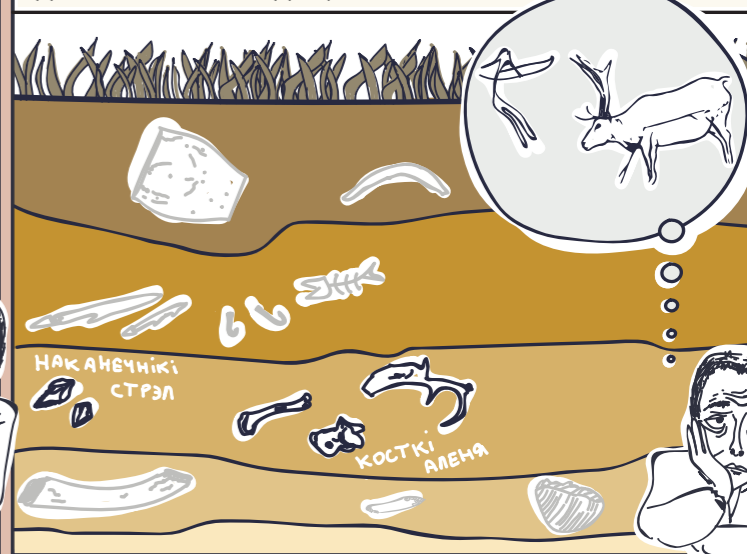
У ПЕРШЫМ, САМЫМ ВЕРХНІМ, ПЛАСЦЕ АРХЕОЛАГІ ЗНАЙШЛІ СЯРПЫ І АСКЕПКІ ПАСУДЗІН З АДБІТКАМІ ЗЯРНЯТАК. ЛЮДЗЕЙ, ЯКІЯ ПАКІНУЛІ ГЭТЫЯ РЭЧЫ, НАЗВАЛІ ЗЕМЛЯРОБАМІ.

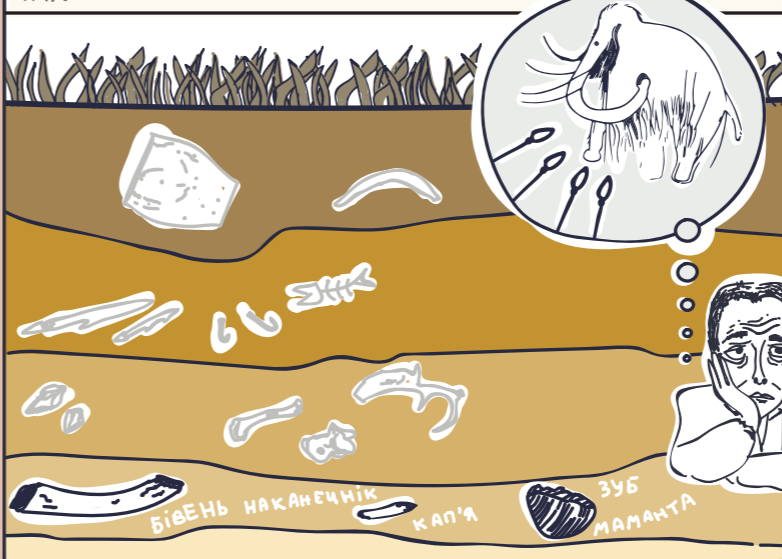
У ДРУГІМ ПЛАСЦЕ АРХЕОЛАГІ НАТРАПІЛІ НА ШМАТЛІКІЯ КРУЧКІ, ГАРПУНЫ І КОСТКІ РЫБ. ВІДАВОЧНА, ІХ ПАКІНУЛІ РЫБАЛОВЫ.

У ТРЭЦІМ ПЛАСЦЕ НАВУКОЎЦЫ ЗНАЙШЛІ КРАМЯНЁВЫЯ НАКАНЕЧНІКІ СТЭЛ І КОСТКІ ЖЫВЁЛ. "ТУТ ЖЫЛІ ПАЛЯЎНІЧЫЯ НА ПАЎНОЧНЫХ АЛЕНЯЎ!" – ВЫРАШЫЛІ ЎДЗЕЛЬНІКІ ЭКСПЕДЫЦЫІ.

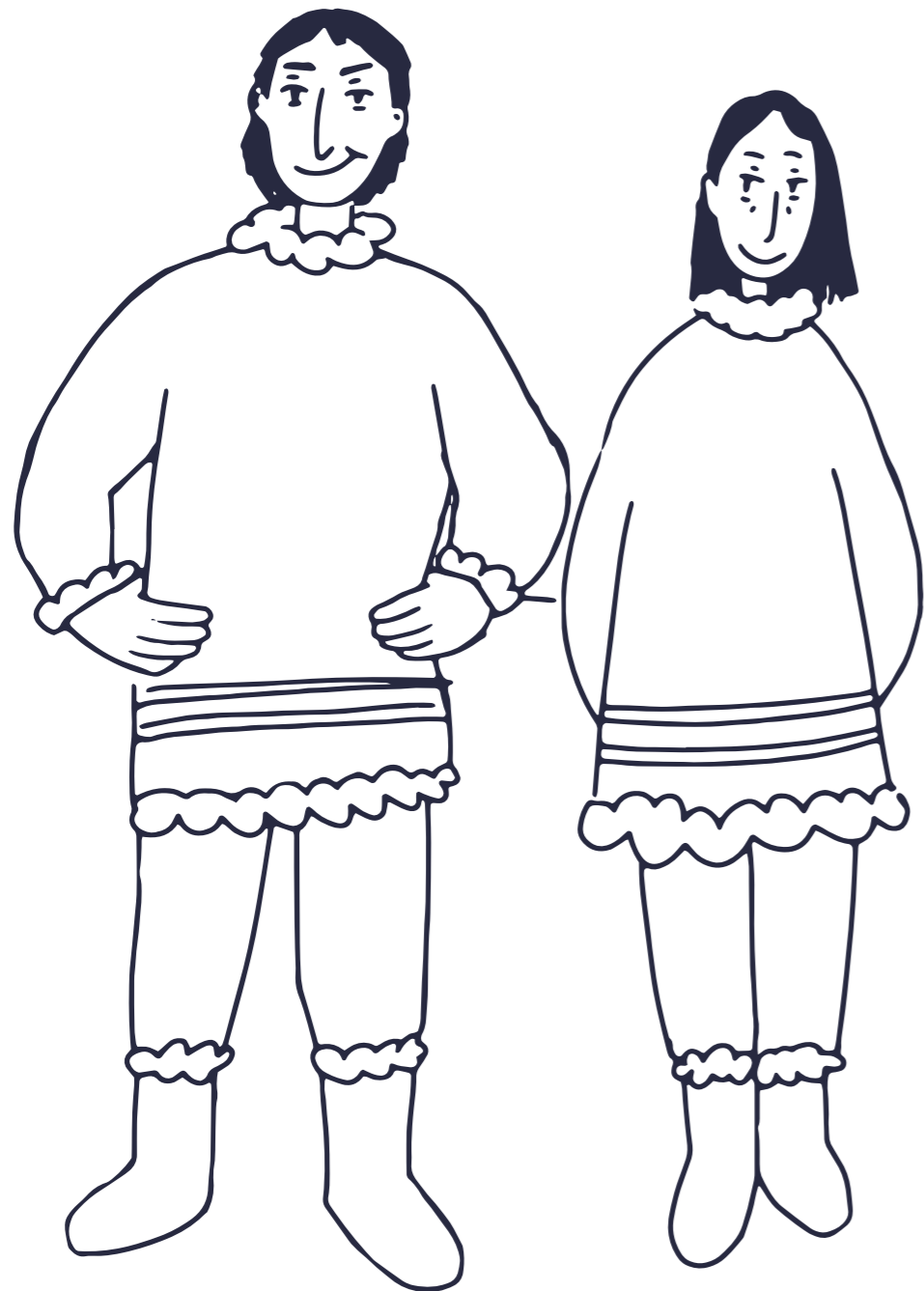
У САМЫМ НІЖНІМ ПЛАСЦЕ ЗАЛЯГАЛІ НАКАНЕЧНІКІ КОП'ЯЎ, БІЎНІ І ЗУБЫ МАМАНТАЎ. НІХТО НЕ СУМНЯВАЎСЯ, ШТО ПЕРШЫМІ НА ЎЧАСТАК ПРЫЙШЛІ ПАЛЯЎНІЧЫЯ НА МАМАНТАЎ.

УСЕ ГЭТЫЯ ЧАТЫРЫ ПЛАСТЫ І ЁСЦЬ КУЛЬТУРНЫ СЛОЙ, БО ЯНЫ НАСЫЧАНЫЯ СВЕДЧАННЯМІ ЖЫЦЦЯ ЧАЛАВЕКА.

МЫЦЦЁ СТАРАШЫТЫХ ЛЮДЗЕЙ

ЛЮДЗІ, АЛЕ ІНШЫЯ...

У перыяд 130-40/35 тыс. гг. таму сапраўднымі валадарамі еўрапейскіх абшараў былі **неандэртальцы**. Адрозніваліся ад нас зусім нязначна. Былі невысокага росту з кароткімі рукамі і нагамі. Шмат важылі. Мелі вялікую галаву, вялікі мозг (большы, чым у сучасных людзей), а таксама шырокі твар з шырокім і пляскатым носам.

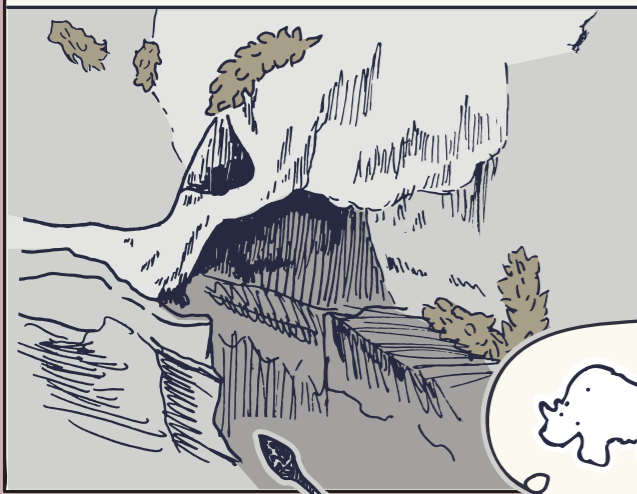
Менавіта такая будова цела дапамагала неандэртальцам прыстасоўвацца да вельмі халоднага клімату.

КАРОТКІЯ РУКІ
ШЫРОКІ ТВАР
ВЯЛІКІ МОЗГ
ВЯЛІКАЯ ГАЛАВА
НЕВЫСОКІ РОСТ
ВЯЛІКАЯ ВАГА

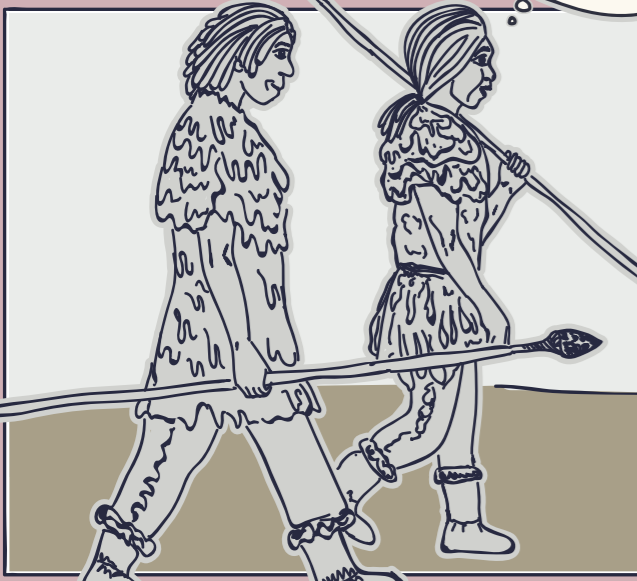

ШЫЦЦЁ НЕАНДЭРТАЛЬЦАЎ

ЖЫЛІ НЕВЯЛІКІМІ ГРУПАМІ, ЯКІЯ НАЛІЧВАЛІ НЕКАЛЬКІ ДЗЯСЯТКАЎ ЧАЛАВЕК. ЗАЗВЫЧАЙ, НЕАНДЭРТАЛЬЦЫ АБЖЫВАЛІ ПЯЧОРЫ.

НЕАНДЭРТАЛЬЦЫ КАРЫСТАЛІСЯ ШМАТЛІКІМІ КРАМЯНЁВЫМІ ВЫРАБАМІ. ІХ АСНОЎНАЙ ПРЫЛАДАЙ ПРАЦЫ БЫЎ ВОСТРАКАНЕЧНІК. ТРОХВУГОЛЬНАЕ ВАСТРЫЁ МАЦАВАЛІ ДА ДРЭЎКА З ДАПАМОГАЙ СПЕЦЫЯЛЬНАГА КЛЕЮ, ЯКІ ВАРЫЛІ З БЯРОЗАВАЙ КАРЫ.

ГАЛОЎНЫМ ЗАНЯТКАМ НЕАНДЭРТАЛЬЦАЎ БЫЛО ПАЛЯВАННЕ. ЯНЫ МАГЛІ ЎПАЛЯВАЦЬ ТЫСЯЧАКІЛАГРАМОВЫХ ЖЫВЁЛІН: НАСАРОГА, АЛЕНЯ, БІЗОНА. ВЕЛЬМІ ЛЮБІЛІ ЕСЦІ МЯСА. ТАКСАМА СПАЖЫВАЛІ РАСЛІНЫ, ГРЫБЫ І НАВАТ РЫБУ. ЧАС АД ЧАСУ ЕЖУ ГАТАВАЛІ НА АГНІ.

Часам неандэртальцаў лічаць дзікунамі і не вельмі разумнымі істотамі, але гэта няправільна!

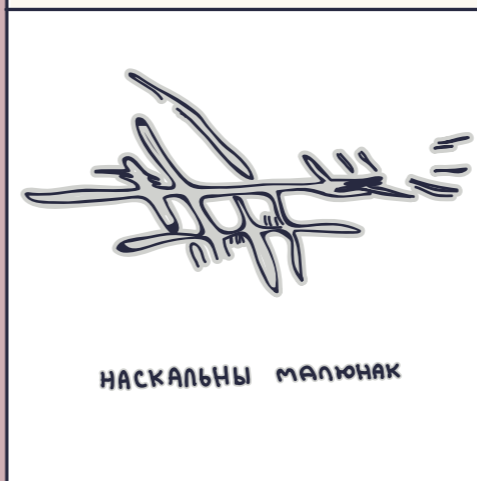
Яны клапаціліся пра сваіх суродзічаў: лячылі хворых і хавалі памерлых. Навучыліся рабіць наскальныя малюнкi. Упрыгожвалі сябе прасвідраванымі ракавінкамі.

У сваіх пячорах рабілі схованкі і туды змяшчалі чарапы пячорных мядзведзяў або бізонаў – магчыма, каб ім пакланяцца. Дагэтуль, аднак, невядома, ці ўмелі неандэртальцы размаўляць.

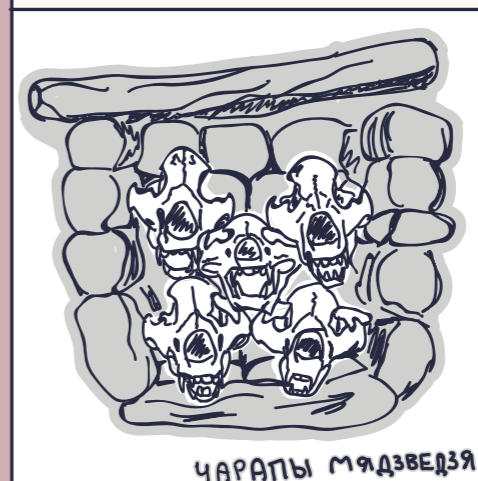
Я ўмею калоць
крэмень,
а ты?

А ЯШЧЭ Я ўмею прыгожа высякаць на скалах розныя малюнкi!

Я ХАВАЮ ЧАРАПЫ ЖЫВЁЛ У ПЯЧОРАХ, БО ЯНЫ ДЛЯ МЯНЕ – СВОЕАСАБЛІВЫЯ ІСТОТЫ!

Я ЛЮБЛЮ ПРЫГОЖЫЯ РЭЧЫ, ЗРОБЛЕННЫЯ СВАІМІ РУКАМІ.

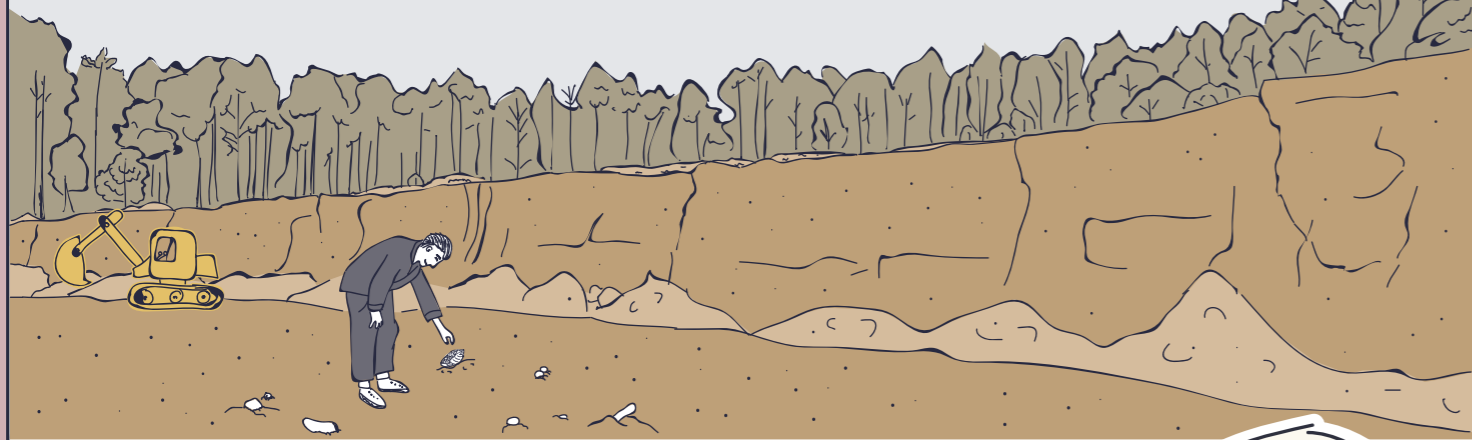
І ўсё было добра, пакуль з далёкай Афрыкі не прыйшлі сапіенсы (альбо крaмaньeнцы) – першыя прадстаўнікі сучаснага чалавецтва. Усяго за некалькі тысяч гадоў яны асвоілі новыя землі, а неандэртальцы вымерлі. Ніхто не ведае, чаму неандэртальцам так не пашанцавала.

Сёння на нашых вуліцах неандэртальцаў не сустрэнеш. Але кожны еўрапеец мае каля 2% неандэртальскіх генаў. Навукоўцы мяркуюць, што гэтыя гены дапамагаюць арганізму чалавека лепш абараняцца ад розных бактэрыяў.

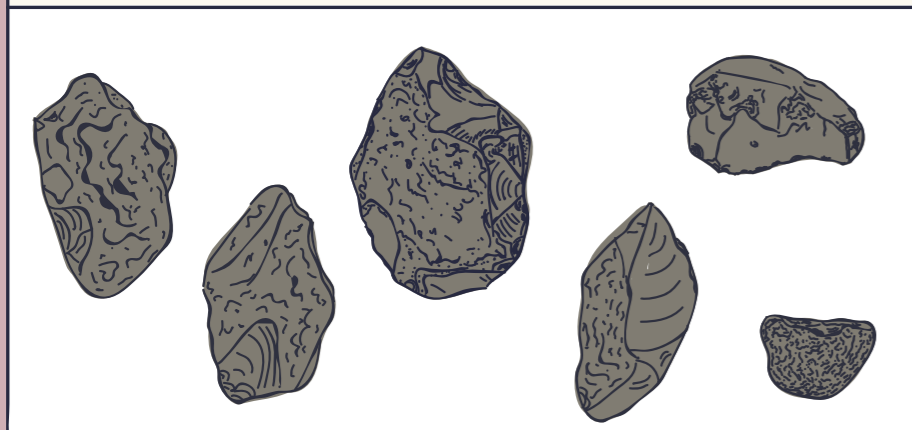
ЦІ БЫЛІ НЕАНДЭРТАЛЬЦЫ ў БЕЛАРУСІ?

Кожная новая археалагічная знаходка паглыбляе нашыя веды пра жыццё далёкіх продкаў. Некаторыя артэфакты нават дазваляюць пераглядзець звыклыя ўяўленні пра мінулае.

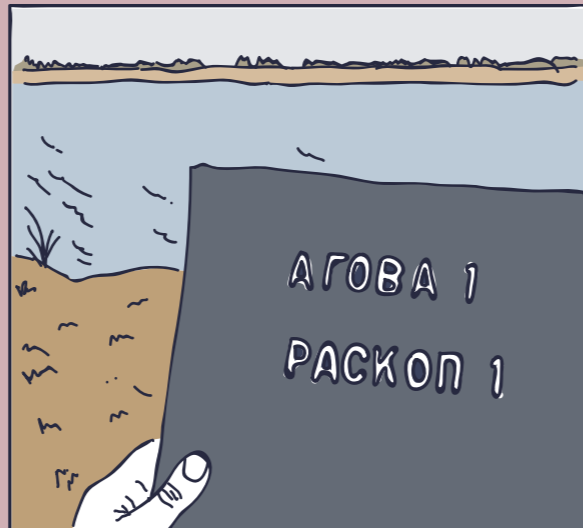
АДНО З АПОШНІХ СЕНСАЦЫЙНЫХ АДКРЫЦЦЯЎ БЫЛО ЗРОБЛЕНА НА ЯНАЎШЧЫНЕ. НЕПАДАЛЁК АД ВЁСКІ АГОВА ЗНАХОДЗІЦЦА КАР'ЕР, У ЯКІМ ЗДАБЫВАЮЦЬ ПЯСОК. НА ПРАЦЯГУ ДОЎГАГА ЧАСУ РАСПРАЦА-ВАННЯ ў ЧАСТКІ АГЛЯДАЎ МЯСЦОВЫ КРАЯЗНАВЕЦ.

ШМАТГАДОВЫЯ ВЫСІЛКІ АКАЗАЛІСЯ НЕДАРЭМНЫМІ: АМАТАР ДАЎНІНЫ НАЗБІРАЎ НЕКАЛЬКІ СОЦЕНЬ МАСІЎНЫХ КРАМЯНЁВЫХ ВЫРАБАЎ.

ВЯЛІКІЯ І ГРУБА АБАБІТНЫЯ ПРЫЛАДЫ ВЕЛЬМІ ЗАЦІКАВІЛІ АРХЕОЛАГАЎ. ГЭТЫЯ ЗНАХОДКІ - САМЫЯ СТАРАЖЫТНЫЯ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ.

ІХ ДАКЛАДНЫ ўЗРОСТ, АДНАК, ПАКУЛЬ НЕВЯДОМЫ: ДАСЛЕДАВАННЕ ўНІКАЛЬНАГА ПОМНІКА ТОЛЬКІ ПАЧАЛОСЯ.

КАЖУЦЬ, ШТО АРХЕОЛАГ ПАВІНЕН УВАЖЛІВА ГЛЯДЗЕЦЬ САБЕ ПАД НОГІ, КАБ НЕ ПРАПУСЦІЦЬ НІЧОГА ЦІКАВАГА. ВЫКАНАННЕ ГЭТАГА ПРостаГА ПРАВІЛА ЗАЎСЁДЫ ПРЫНОСІЦЬ ПЛЁН.

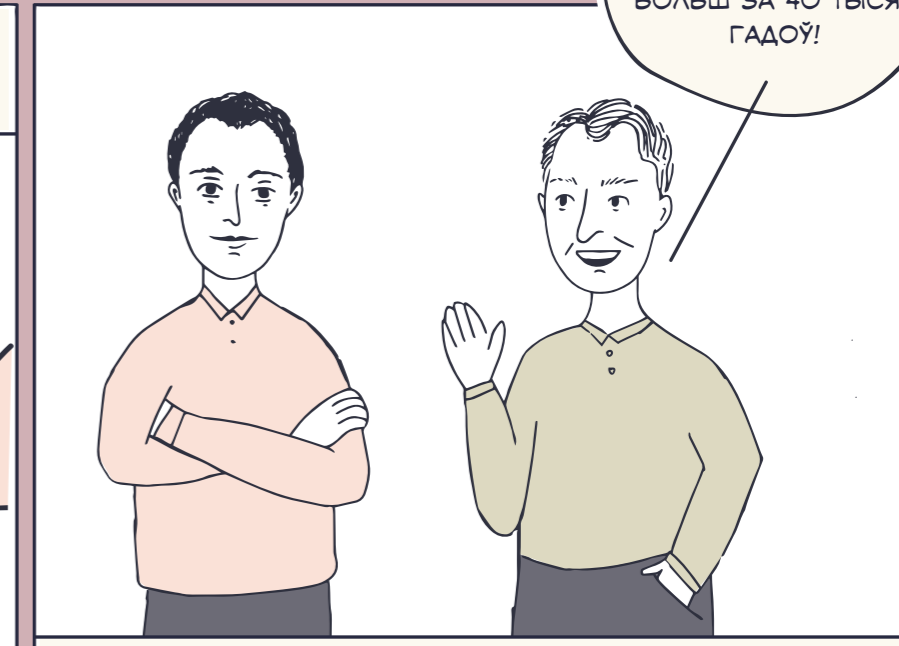
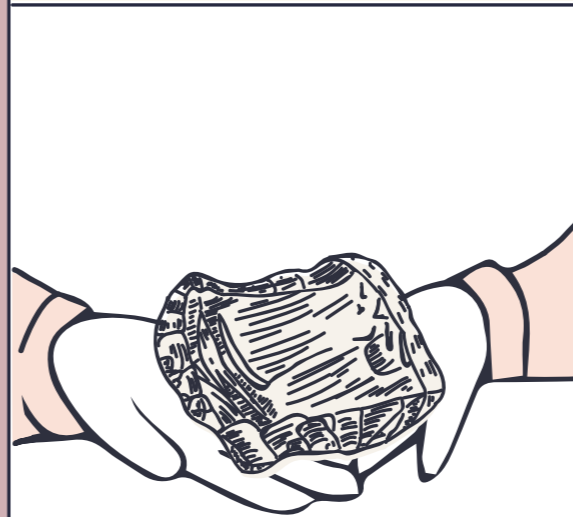

АДНОЙЧЫ НАВУКОВЕЦ, ЯКІ ВЫВУЧАЎ ПОМНІКІ ЖАЛЕЗНАГА ВЕКУ, ШПАЦЫРАВАЎ ПА БЕРАЗЕ ДНЯПРА ЛЯ ВЁСКІ АБІДАВІЧЫ.

РАПТАМ ЁН УБАЧЫЎ У ПЯСКУ ВЯЛІКІ І НЕЗВЫЧАЙНЫ КРАМЯНЁВЫ ВЫРАБ.

ЁН ПАКАЗАЎ ЗНАХОДКУ СВАЙМУ КАЛЕГУ, СПЕЦЫЯЛІСТУ ПА КАМЕННЫМ ВЕКУ. ТОЙ ПРЫЙШОЎ У ЗАХАПЛЕННЕ.

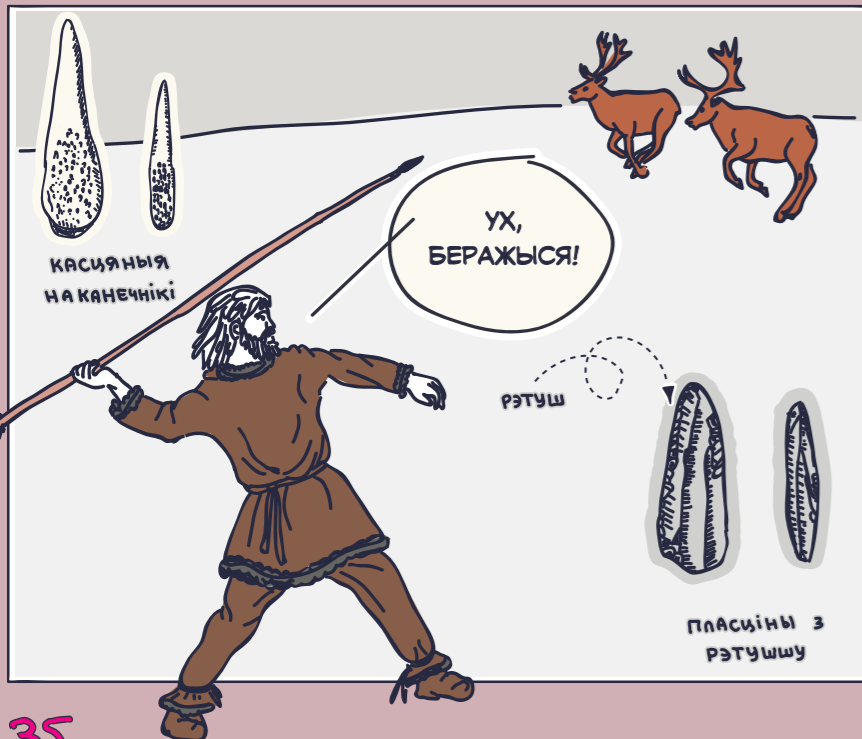

НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ТАКІЯ ПРЫЛАДЫ ВЕЛЬМІ РЭДКІЯ. ЯНЫ СВЕДЧАЦЬ АБ ТЫМ, ШТО ПА ўСХОДНЯЙ ЧАСТЦЫ НАШАЙ КРАІНЫ БЛУКАЛІ НЕАНДЭРТАЛЬЦЫ. АДНАК АДКУЛЬ І КАЛІ ПРЫЙШЛІ ПЕР-ШАБЫТНЫЯ ЛЮДЗІ, ПАКУЛЬ ЗАСТАЕЦЦА ЗАГАДКАЙ.

ПРЫГОДЫ САПІЕНСАЎ У ЕЎРОПЕ ПАЧЫКАЮЦЦА

Самыя першыя сапіенсы (краманьёнцы) з'явіліся на тэрыторыі Еўропы каля 50 тыс. гг. таму. Яшчэ праз дзесяць тысячагоддзяў яны сталі сапраўднымі гаспадарамі новых прастораў і рассяліліся на землях ад Іспаніі да Паволжа.

Жыццё нашых далёкіх продкаў нельга было назваць простым. Перад вачыма мігрантаў з цёплых земляў паўсталі незвычайныя краявіды. Паўсюль раслі імхі, лішайнікі, карлікавыя бярозы. Навокал блукалі маманты, зубры, аўцабыкі, шарцістыя насарогі...

Але кемлівасці ў старажытных людзей было з лішкам.

Яны вынайшлі новую тэхніку апрацоўкі крэменю і навучыліся сколваць доўгія вузкія пласцінкі. З такіх нарыхтовак можна было рабіць самыя разнастайныя прылады працы. Сапіенсы сталі майстраваць касцяныя наканечнікі для коп'яў. Такая зброя добра падыходзіла для палявання на бізонаў, дзікіх коней, паўночных аленяў.

Яны пачалі шыць адзенне са скуры і нават упрыгожвалі яе пацеркамі з біўня маманта.

Людзі сталі распісваць сцены пячор каляровымі выявамі жывёл. У якасці фарбы выкарыстоўваліся вохра і вугаль, змешаныя з тлушчам.

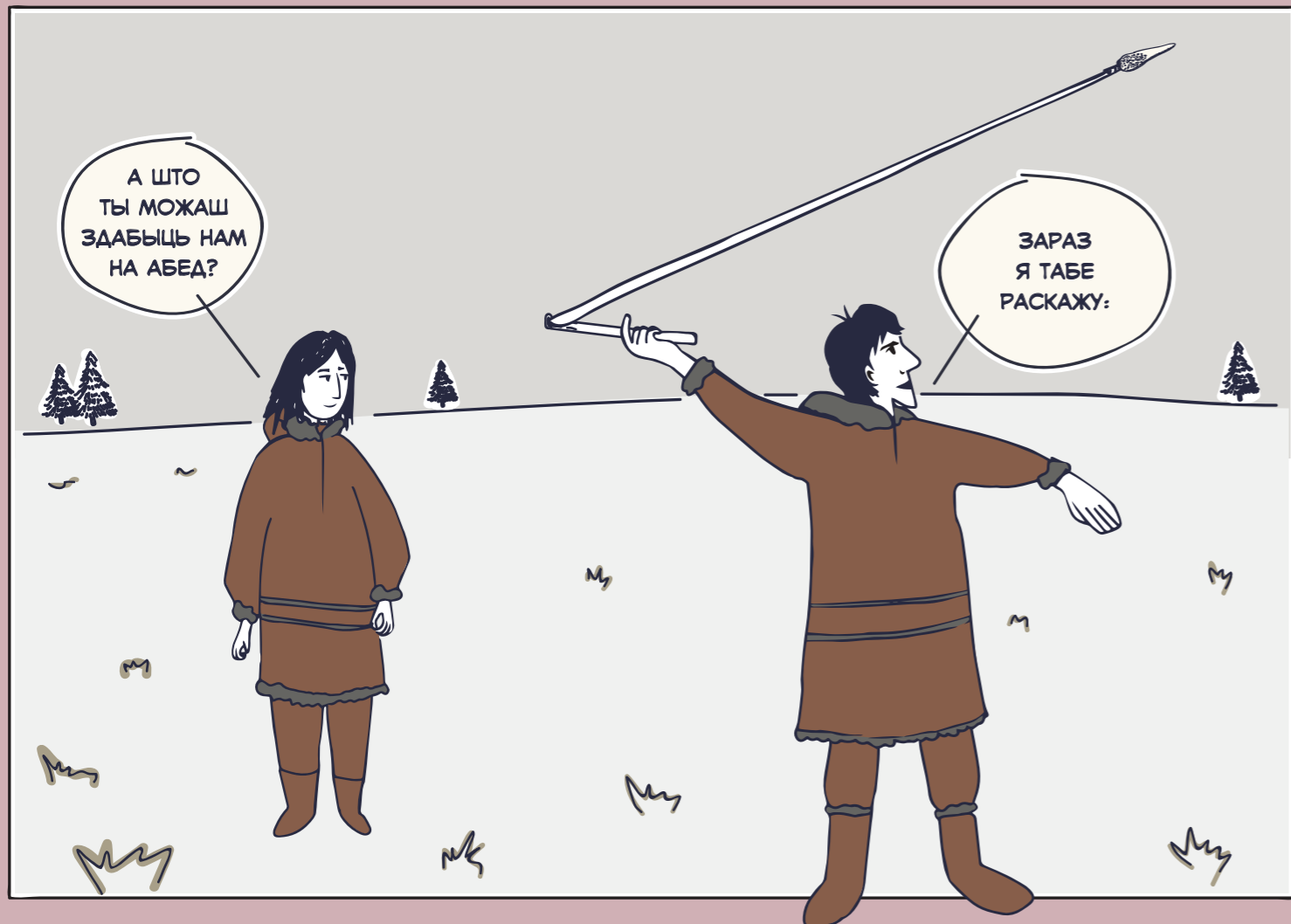
Людзі ў пячорах не жылі, а толькі час ад часу іх наведвалі. Хутчэй за ўсё, яны збіраліся ў такіх незвычайных месцах, каб здзяйсняць магічныя рытуалы.

Адны з самых старажытных на-скальных малюнкаў знойдзены ў пячоры Шавэ ў Францыі.

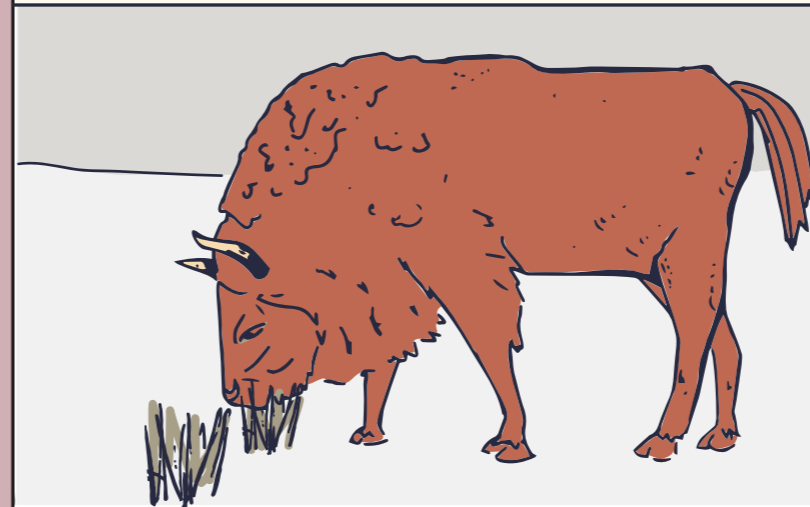

ИМПЕРАД, НА АСВАЕНІЕ НОВЫХ ЗЕМЕЛЬ

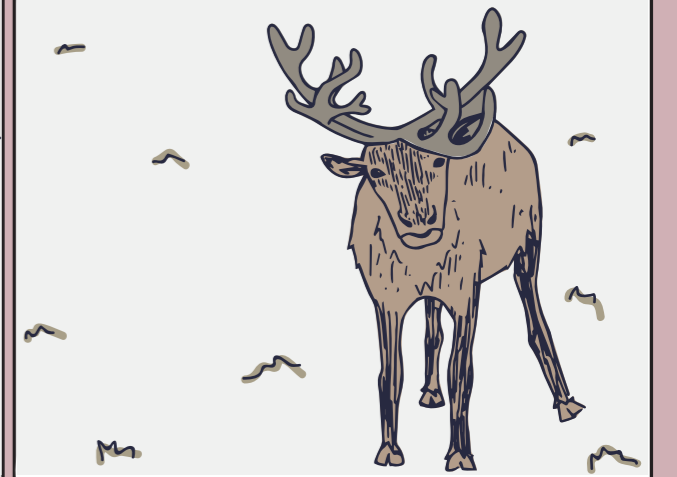
Каля 30 тыс. гг. сапраўдным цэнтрам тагачаснай цывілізацыі стала Падунаўе. Гэты абшар прыйшоўся даспадобы старажытным людзям.

ЧАСАМ Я МАГУ ўПАЛЯВАЦЬ БІЗОНА. ГЛЯДЗІ, ЯКІ ЁН ДУЖЫ!

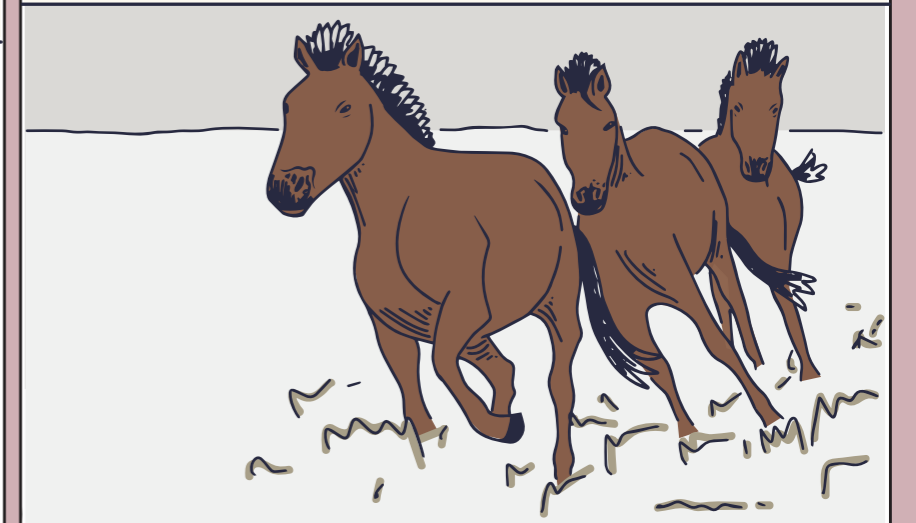
ТРАПЛЯЮЦА І СТАТКІ ПАЎНОЧНЫХ АЛЕНЯЎ. ІХ ЦЯЖКА ўПАЛЯВАЦЬ, БО ЯНЫ ХУТКА БЕГАЮЦЬ.

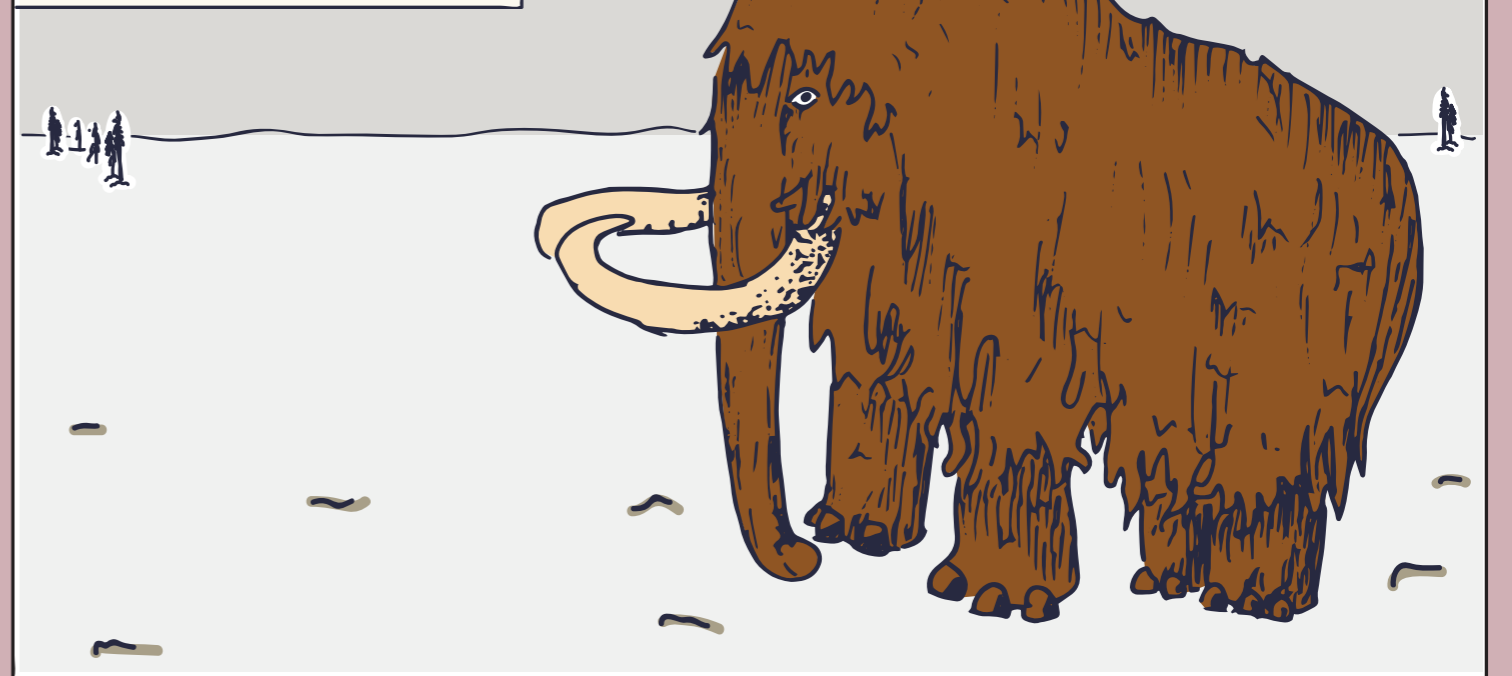
Я УПАЛЯВАЎ ТАКОГА ЗВЕРА - ШАРСЦІСТАГА НАСАРОГА. Я БЫЎ ВЕЛЬМІ ШЧАСЛІВЫ І СЫТЫ!

І КАНЕШНЕ Ж, ДЗІКІЯ КОНІ! ЗА ІМІ СКЛАДАНА ўСАЧЫЦЬ, ВЕЛЬМІ ЖВАВЫЯ ЖЫВЁЛЫ, АЛЕ Я ЗДАБЫЎ АДНАГО ўЧОРА!

А ВОСЬ ГЭТЫ ЗВЕР - МАЯ МАРА. ГЭТА МАМАНТ. КАЛІ-НЕБУДЗЬ Я ЯГО АБАВЯЗКОВА ўПАЛЮЮ!

Людзі эпохі палеаліту будавалі з костак жывёл круглыя і авальныя хацінкі даўжынёй 6-7 м. Унутры раскладалі вогнішчы і побач з імі займаліся хатнімі справамі.

Прастора побач з хацінкамі была проста завалена парэшткамі мамантаў.

Хутчэй за ўсё, людзі жылі на паселішчы непрацяглы час і толькі перыядычна збіраліся разам, каб правесці сумеснае палыванне або зладзіць свята. Тады ў адным месцы маглі сабрацца каля ста чалавек!

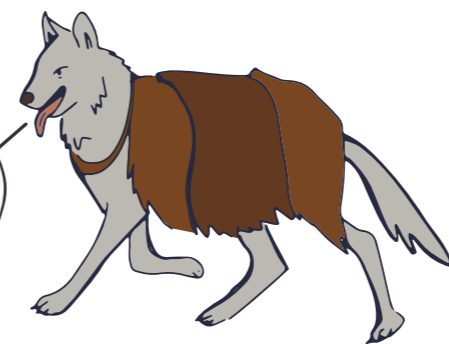

З крэменю рабілі прылады працы і зброю, з костак, зубоў і біўняў - упрыгажэнні і флейты.

Людзі навучыліся скручваць вяроўкі, плесці кошыкі, дыванкі, сеткі, а таксама засвоілі прымітыўнае ткацтва.

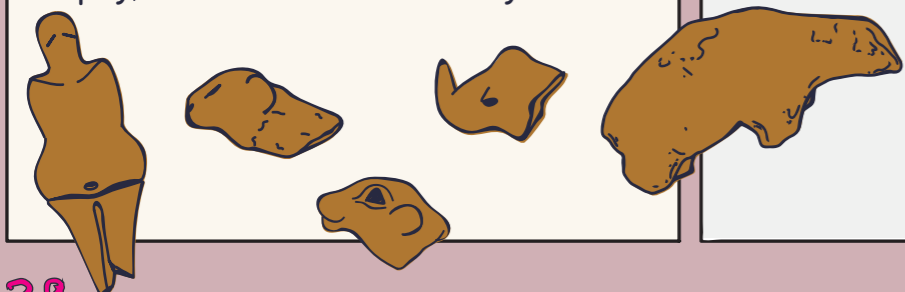
Адны вучоныя думаюць, што старажытныя палаяўнічыя былі міралюбівыя.

Я - САБАКА. ВЕРАГОДНА, МЯНЕ ПРЫРУЧЫЎ ЧАЛАВЕК МНОГА ТЫСЯЧ ГАДОЎ ТАМУ. АЛЕ ВУЧОНЫЯ СПРАЧАЮЦЦА!

Адно жытло было незвычайным: унутры знаходзілася зробленая з гліны печ. Гэта была самая старажытная ў свеце майстэрня для вырабу керамічных статуэтак!

Майстры змешвалі гліну з тоўчанай косткай, ляпілі фігуркі жанчын і звяроў, а пасля абпальвалі ў печы.

Я - ГЛІНЯНЫ МЯДЗВЕДЗЬ. МЯНЕ ЗЛЯПІЎ СТАРАЖЫТНЫ ЧАЛАВЕК І АБПАЛІЎ У ГЭТАЙ ПЕЧЦЫ, КАБ Я НЕ ЗЛАМАЎСЯ!

Другія вучоныя сцвярджаюць, што першабытныя людзі былі вельмі жорсткія і ва-яўнічыя.

Ніхто не ведае, ў якіх багоў яны верылі і якім духам прыносілі дары. Вядома толькі тое, што яны хавалі сваіх памерлых суродзічаў.

НЕЗВЫЧАЙНАЕ ПАХАВАННЕ

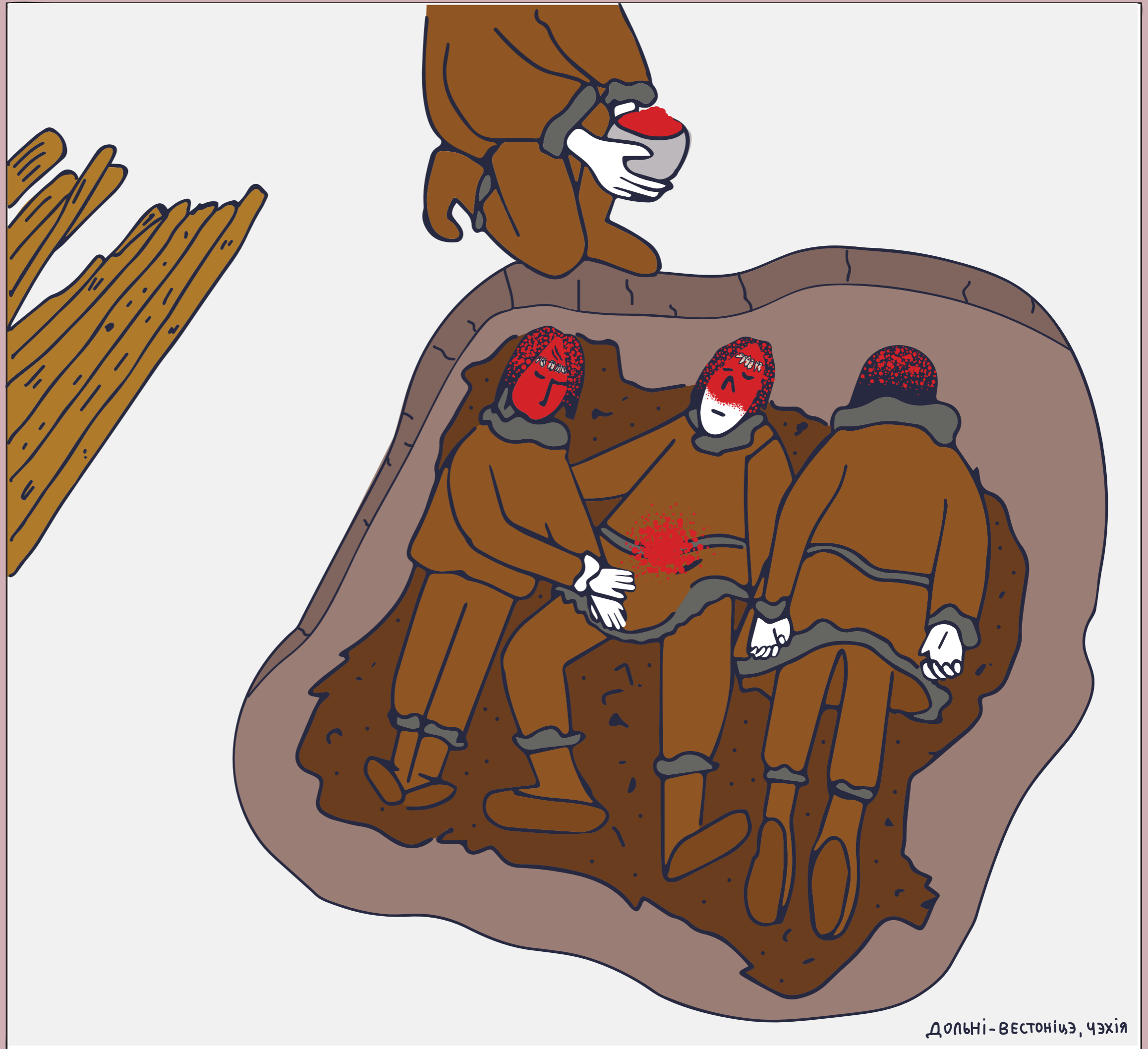
Аднойчы археолагі адкрылі магілу, у якой ляжалі тры шкілеты. Нават дасведчаныя навукоўцы былі ўражаныя.

Шмат тысяч гадоў таму першабытныя паляўнічыя пахавалі ў неглыбокай яме трох маладых братоў. Ім было ад 16 да 25 гадоў. У двух старэйшых братоў на лбах меліся вялікія шрамы – сведчанні некалі перанесеных траўмаў. Трэці брат, самы малодшы, пакутаваў на рэдкую і цяжкую хваробу костак. Усе юнакі насілі на галовах ўпрыгажэнні з прасвідраваных зубоў драпежнікаў і падвескі з біўня маманта.

Калі яны памерлі, спачатку ў магілу паклалі цела малодшага брата. Галаву і живот засыпалі чырвонай вохрай. Потым побач змясцілі парэшткі старэйшых братоў. Іх галовы, нібы маскай, закрылі тоўстым слоём вохры. Зверху на памерлых накідалі галінкі і абпаленыя дошкі.

Кім жа былі гэтыя маладыя людзі і што з імі здарылася? Можа быць, хворы юнак успрымаўся як чалавек, у якога ўвайшлі добрыя ці злыя духі. Пасля яго смерці, падчас пахавальных абрадаў, старэйшыя браты былі прынесены ў ахвяру. Магчыма, родзічы загінулі падчас эпідэміі. Не выключаецца і тое, што ўсе яны былі забітыя...

Аднак прайшоў час, і падрабязнасці трагедыі сцёрліся з памяці нашчадкаў.

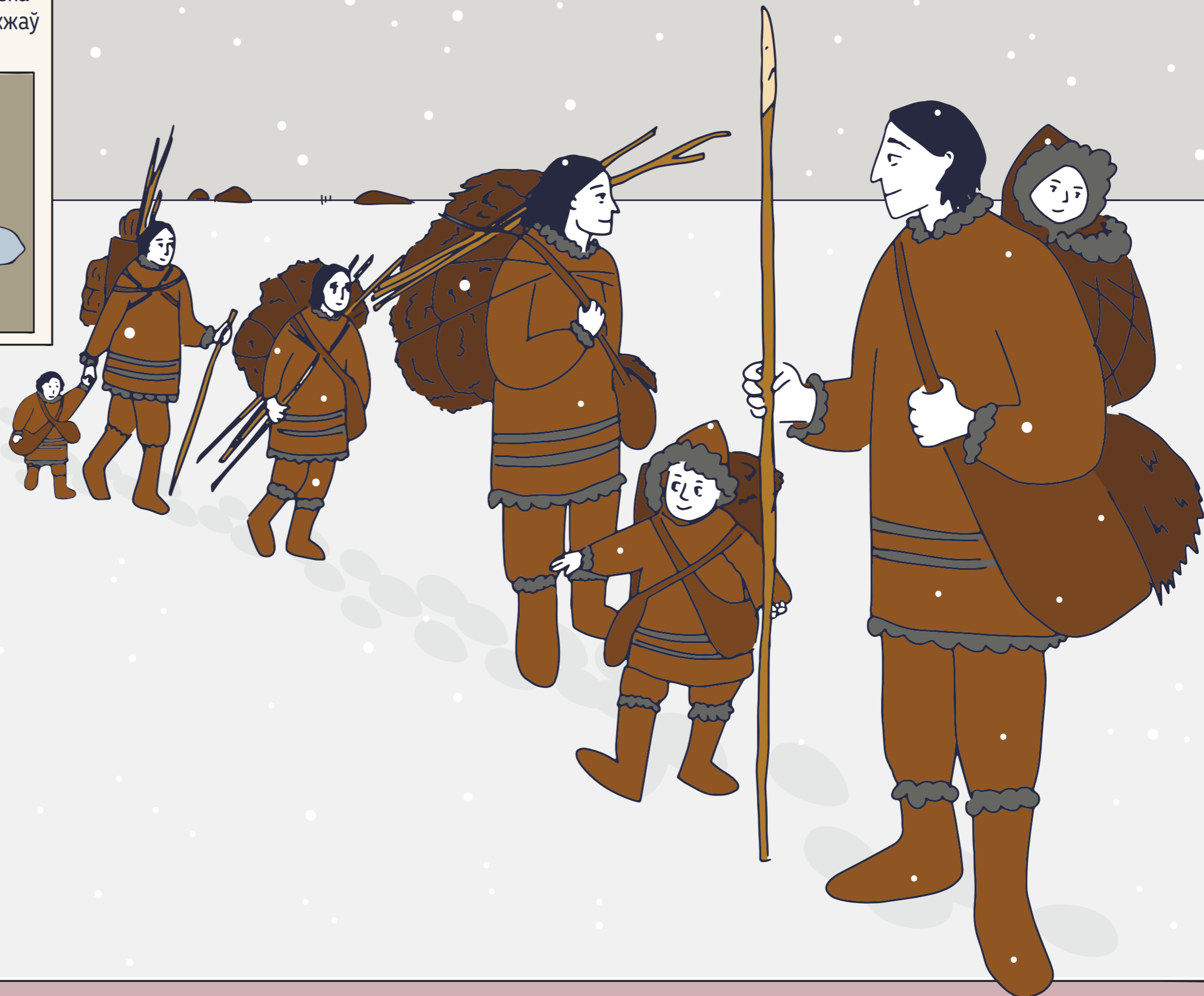

Дольні-Вестоніцэ, Чэхія

МІГРАЦЫЯ ВА ЎСХОДНЮЮ ЕЎРОПУ

Жыццё было размераным і зразумелым. Аднак ішоў час, і клімат паступова мяняўся. На цэнтральную частку Еўропы насоўваўся ледавік, і нават мамантам становілася холадна і голадна.

Людзі былі вымушаны пакінуць абжытыя мясціны і вырушыць у дарогу. Яны ішлі ў розных кірунках. Некаторыя групы з цягам часу дайшлі да ўзбярэжжаў Дняпра, Дона, Акі.

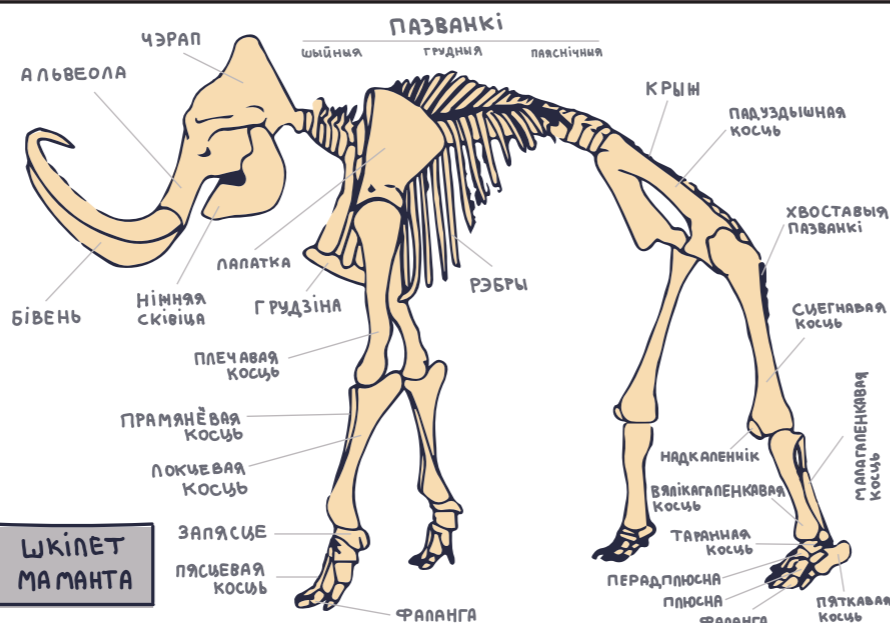

ШЫЦЦЁ ПАЯЎНІЧЫХ НА МАМАНТАЎ

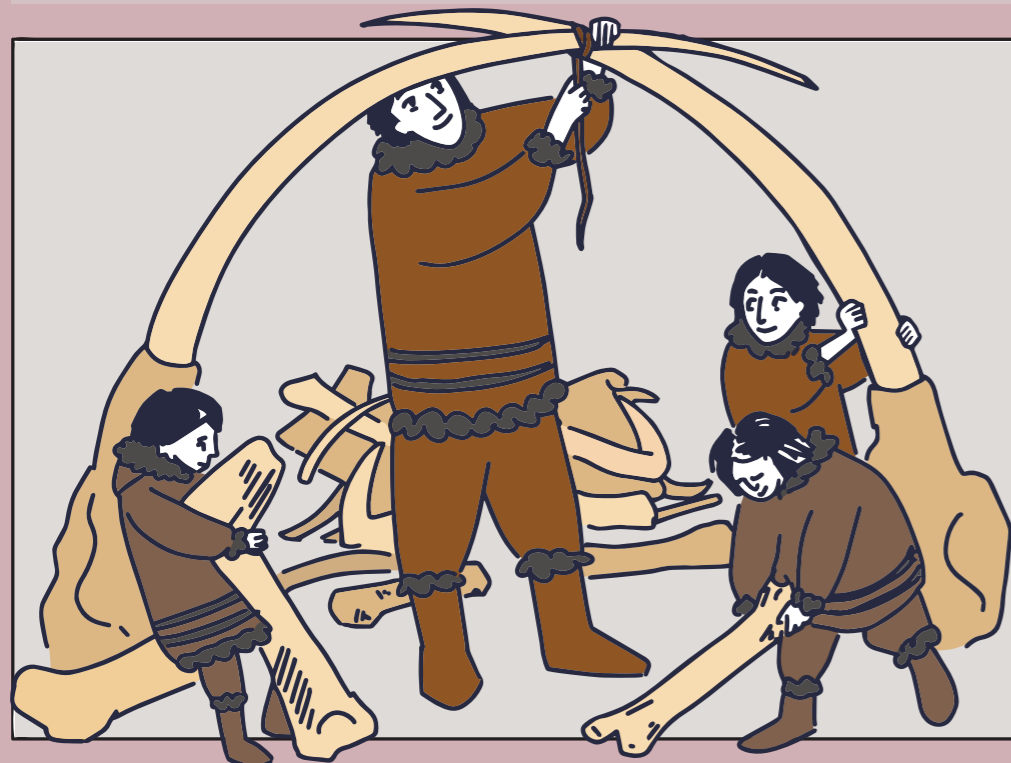

Вандроўнікі з Падунаўя прыйшлі на тэрыторыю Усходняй Еўропы каля 25 тыс. гадоў таму. Іх не падохала суровая прырода. Яны мелі ўсё неабходнае, каб забяспечыць сабе камфортнае жыццё. На працягу наступных больш чым дзесяці тысячагоддзяў асновай дабрабыту людзей быў мамант.

У Бердыжы былі знойдзены адзінаковыя косткі розных жывёлін ледавіковага перыяду, а яшчэ – каля 2000 костак мамантаў, якія паходзілі прыкладна ад 50 асобін. І гэта не рэкорд. На некаторых іншых усходне-еўрапейскіх паселішчах археолагі сабралі парэшткі, што засталіся больш чым ад 100 мамантаў!

ЯК ЗБУДАВАЦЬ ДАМ З КОСТАК МАМАНТАЎ?

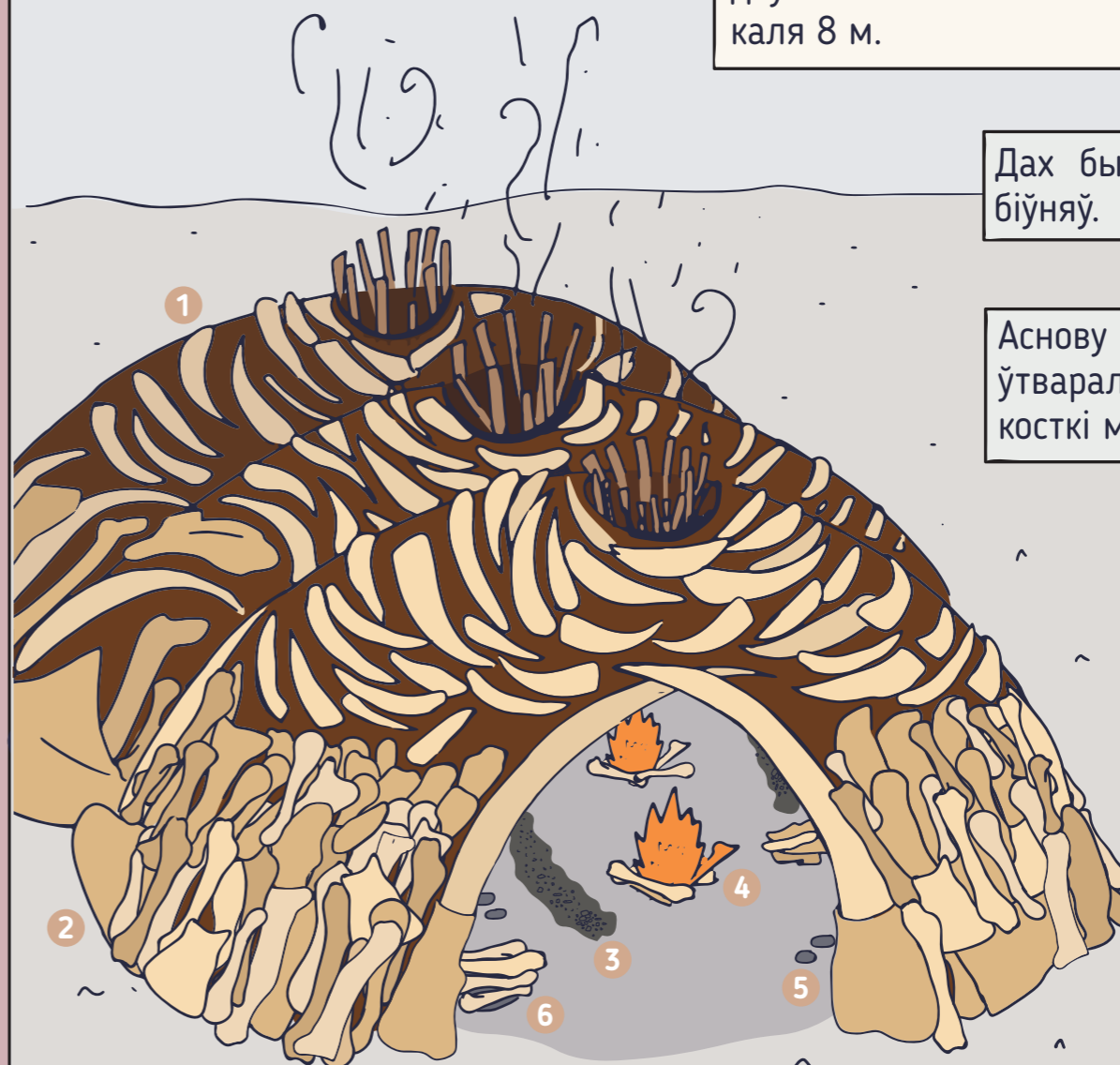

Адзіным будаўнічым матэрыялам, даступным першабытным людзям, былі косткі.

Цяжкасці не перашкаджалі старажытным будаўнікам узводзіць сапраўдныя архітэктурныя шэдэўры. На будаўніцтва аднаго дома ішлі парэшкі некалькіх дзясяткаў мамантаў.

Самая старажытная пабудова, якой больш за 20 тысяч гадоў, знойдзена ў Касцёнках пад Варонежам.

Яна нагадвала аднапавярховы шмакватэрны дом. Некалькі жытлаў, размешчаных побач, утваралі авал даўжынёй больш за 30 м і шырынёй каля 8 м.

Дах быў зроблены з біўняў. **1**

Аснову канструкцыі ўтваралі чарапы і косткі мамантаў. **2**

Пабудова ацяплялася гарачым косткавым вугалем, рассыпаным па падлозе. **3**

Побач з пабудовай знаходзіліся вялікія і маленькія ямы. Маленькія ямки выконвалі ролю шафаў. У некаторых знаходзіліся касцяныя прылады працы, у некаторых – фігуркі звяроў ці жаночыя статуэткі. **5**

Па цэнтральнай лініі мясцілася 10 вогнішчаў шырынёй каля 1 м. У вогнішчах палілі косткі мамантаў. **4**

Вялікія ямы былі сховішчамі. Яны мелі перакрыцці з костак мамантаў, там захоўваліся кавалкі мяса, запасы сыравіны і будаўнічых матэрыялаў. **6**

Праз некалькі тысяч гадоў мода змянілася. Дамы новага тыпу будавалі і ў Падонні, і ў Падзесенні. Людзі пачалі ўзводзіць круглыя наземныя дамы дыяметрам 6–9 м.

Фундамент дамоў складаўся з чарапоў ці сківіц мамантаў. **1**

Зверху ўкладаліся косткі і насыпалася зямля. **2**

З трубчатых костак рабіўся каркас сцен. **3**

Зверху канструкцыя накрывалася скурамі. **4**

Побач з дамамі выкопваліся ямы-сховішчы. Некаторыя з іх перакрываліся доўгімі косткамі мамантаў і служылі льдоўнямі. **5**

ЦІ ЎЗВОДЗІЛІ ДАМЫ ЖЫХАРЫ БЕРДЫЖСКОЙ СТАЯНКІ?

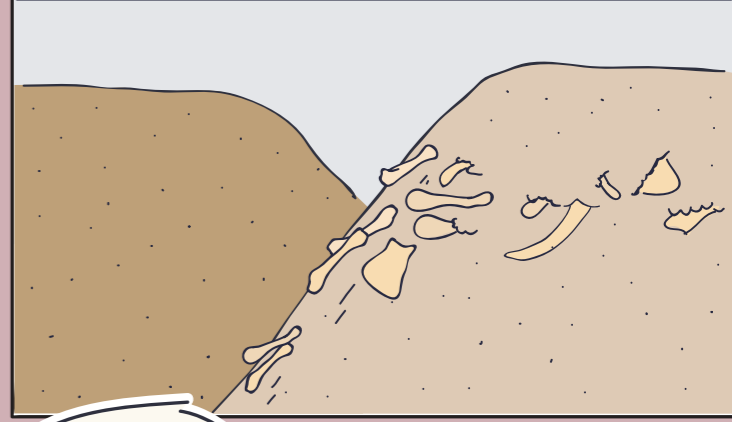

Я ЧЫТАЎ У ПАДРУЧНІКУ, ШТО НА ПАСЕЛІШЧЫ БЫЛІ РАСКАПАНЫЯ РЭШТКІ ДВУХ ДАМОЎ З КОСТАК МАМАНТАЎ!

САПРАЎДЫ, У НЕКАТОРЫХ КНІЖКАХ ПРА ГЭТА НАПІСАНА. АЛЕ СУЧАСНЫЯ НАВУКОЎЦЫ ПРАПАНОУЮЦЬ ІНШАЕ ТЛУМАЧЭННЕ.

ДАЎНЫМ-ДАЎНО ПЕРШАБЫТНЫЯ ЛЮДЗІ ПАСЯЛІЛІСЯ НА БЕРАЗЕ САЖА. ПРАЙШЛІ ТЫСЯЧАГОДДЗІ, І ПАСЁЛАК РАЗБУРЫЎСЯ. ЯГО РЭШТКІ СПАЎЗЛІ ЎНІЗ ПА СХІЛЕ ЛАГЧЫНЫ. АТРЫМОЎВАЕЦЦА, ШТО ЗГРАМАДЖЭННІ КОСТАК, ЗНОЙДЗЕННЫЯ АРХЕОЛАГАМІ, НЕ СЛЯДЫ ДАМОЎ, УЗВЕДЗЕННЫХ ЧАЛАВЕКАМ, А НАГРУВАШЧАННІ, ЯКІЯ ЎТВАРЫЛА ПРЫРОДА.

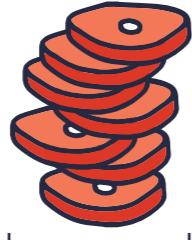
ЗНАЧЫЦЬ, КАБ ЗНАЙСЦІ САПРАЎДНЫЯ ЖЫТЛЫ, ТРЭБА АДШУКАЦЬ ІНШАЕ СТАРАЖЫТНАЕ ПАСЕЛІШЧА?

МЕНАВІТА!

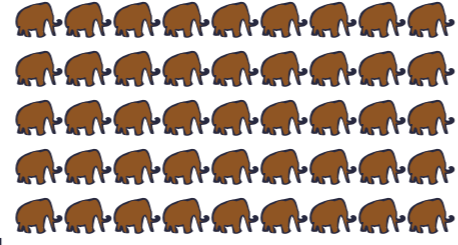

СМАЧНА ЕСЦІ!

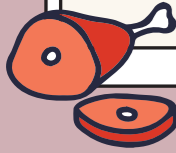
Археалагі падлічылі, што для таго, каб добра накарміць групу з 50 чалавек, патрабавалася каля 175-230 кг мяса мамантаў у дзень. За год супольнасць магла з'есці 36-45 мамантаў.

175-230 кг
1 ДЗЕНЬ

36-45 мамантаў
1 ГОД

Мясная дыета, аднак, дапаўнялася расліннай ежай. Для яе здабычы таксама былі патрэбныя парэшткі мамантаў. З цвёрдых біўняў рабілі матыкі, якімі выкопвалі карэньчыкі.

Сабраныя карані раслін і дзікарослыя злакі расціралі з дапамогай плоскіх камянёў - церачнікаў. На адным з іх нават захаваліся часцінкі крухмалу.

Пры нагодзе маглі паласавацца рыбай. Вялікіх шчупакоў лавілі з дапамогай гарпуноў.

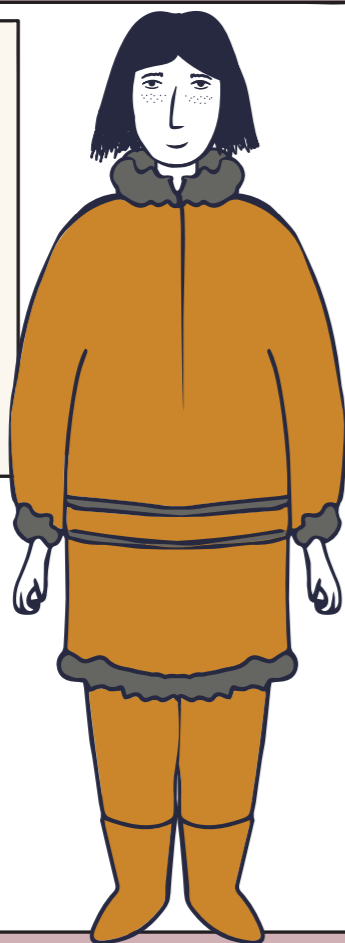

Хутчэй за ўсё, у меню старажытных людзей былі толькі сырыя, смажаныя ці запечаныя на вуглях стравы.

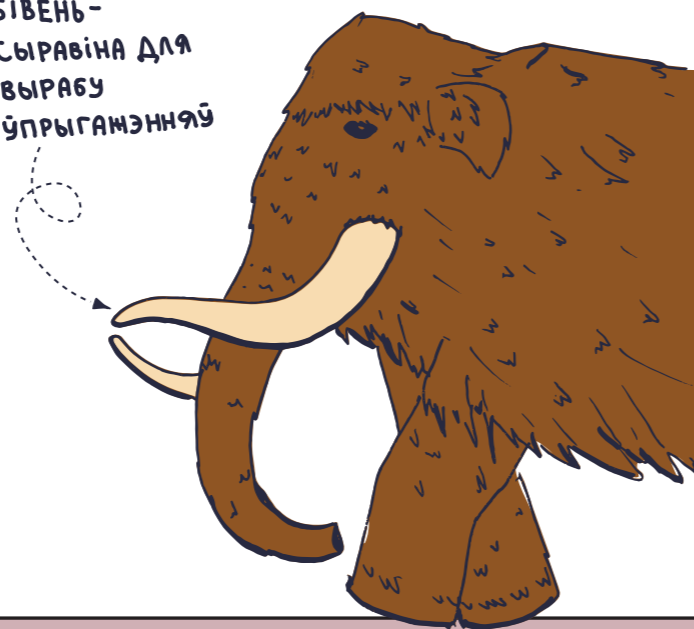
МОДА КАМЕННАГА ВЕКУ

Адзенне эпохі палеаліту шылася з футра і скуры. Да нашага часу яно не захавалася. Таму мы можам толькі здагадацца, як яно магло выглядаць.

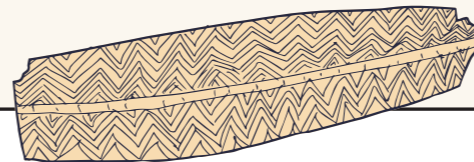

Затое археолагі знайшлі мноства самых разнастайных аксесуараў і ўпрыгажэнняў. Пераважна іх рабілі з біўняў мамантаў і часта аздаблялі малюнкамі.

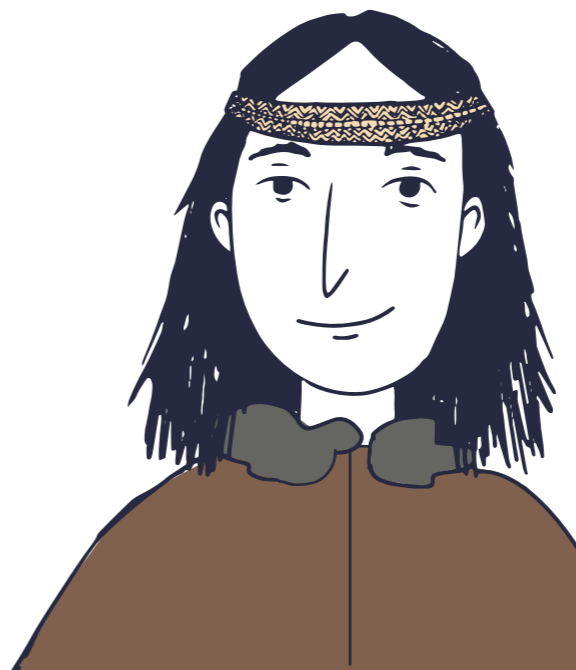
БІВЕНЬ-СЫРАВІНА ДЛЯ ВЫРАБУ УПРЫГАЖЭННЯЎ

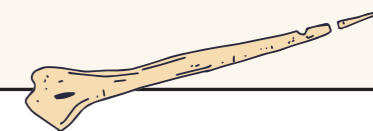
Рэдка, але сустракаюцца масіўныя дыядэмы – налобныя абручы.

ТАК МАГЛІ НАСІЎЬ

Гэта булаўка зроблена з косткі капытнай жывёліны, але стылізавана пад выраб з косткі маманта.

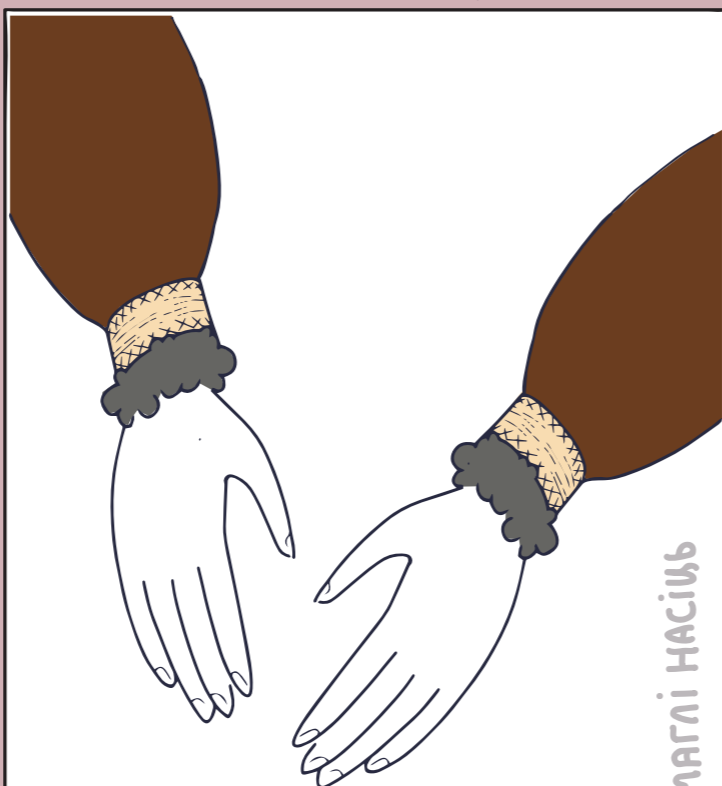
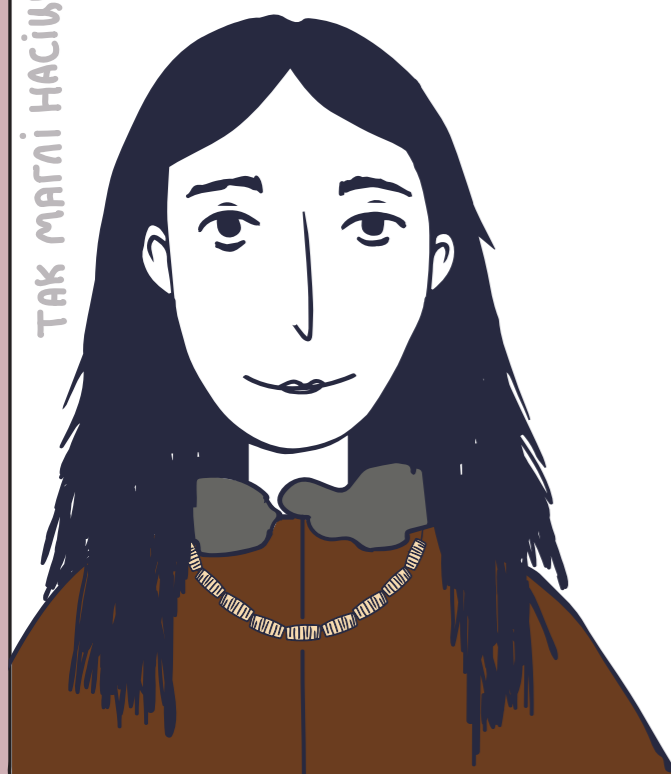
ТАК МАГЛІ НАСІЎЬ

Археолагі знаходзяць маленькія пацеркі, гузікі, падвескі.

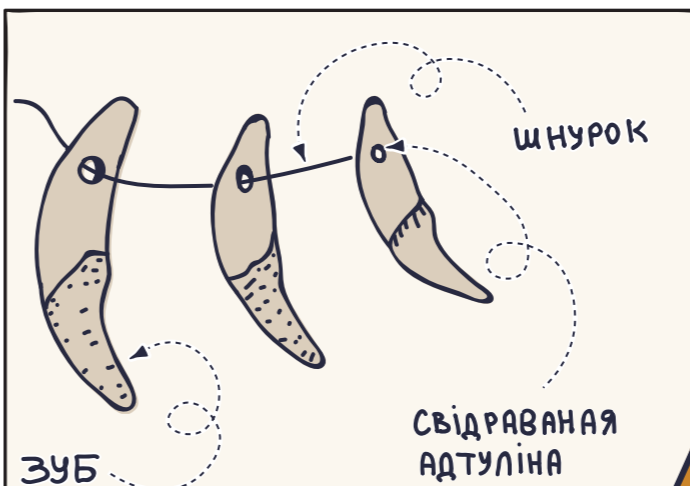
ТАК МАГЛІ НАСІЎЬ

ТАК МАГЛІ НАСІЎЬ

Знаходзяць і фрагменты шырокіх арнаментаваных бранзалетаў.

Папулярнасцю карысталіся каралі з прасвідраваных зубоў пясца.

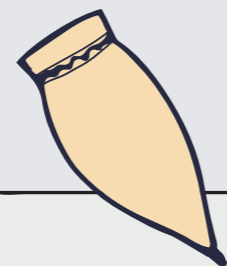
ТАК МАГЛІ НАСІЎЬ

ПРЫМАДЫ ПРАЦЫ РУПЛІВЫХ ГАСПАДАРОЎ

Паляўнічыя на мамантаў многія прадметы рабілі з костак жывёлін.

Для шыцця адзення вынайшлі касцяную іголку з вушкам.

А для чаго быў патрэбны гэты прадмет, выразаны з біўня маманта, вучоныя яшчэ не зразумелі. Выраб мае форму яйка з шыпом і ўпрыгожаны нарэзкамі, што імітуюць шнурок. Можа, у цябе ёсць добрая ідэя?

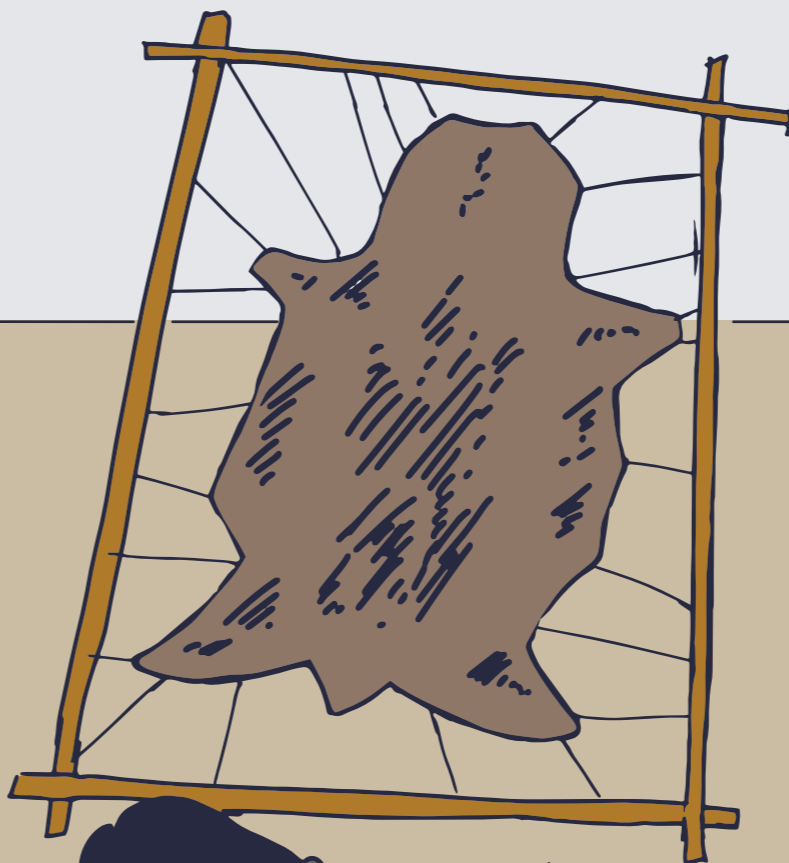

Лапатачкі і нажы з біўняў былі прыдатныя для апрацоўкі мяккіх матэрыялаў, напрыклад, скур.

Падчас апрацоўкі скуры і костак, у якасці падставак выкарыстоўваліся лапаткі і тазавыя косткі мамантаў.

Матыкамі і кіркамі з біўняў мамантаў рыхлілі зямлю.

ЯКІЯ ВЫРАБЫ ЗНОЙДЗЕНЫ Ў БЕРДЫЖЫ

РАЗНАСТАЙНЫЯ КАСЦЯНЫЯ ПРАДМЕТЫ ЗНОЙДЗЕНЫ ПА-ЗА МЕЖАМІ БЕЛАРУСІ. А ШТО ВЯДОМА ПРА ВЫРАБЫ З БЕРДЫЖА?

АРХЕОЛАГІ ЗНАЙШЛІ НА ПОМНІКУ ВЫКЛЮЧНА КОСТКІ БЕЗ АПРАЦОЎКІ.

ЗНАЧЫЦЬ, ГЭТА ЯШЧЭ АДНА НАГОДА ШУКАЦЬ НОВЫЯ ПАСЕЛІШЧЫ ЭПОХІ ПАЛЕАЛІТУ НА ТЭРЫТОРЫІ НАШАЙ КРАІНЫ?

КАНЕШНЕ!

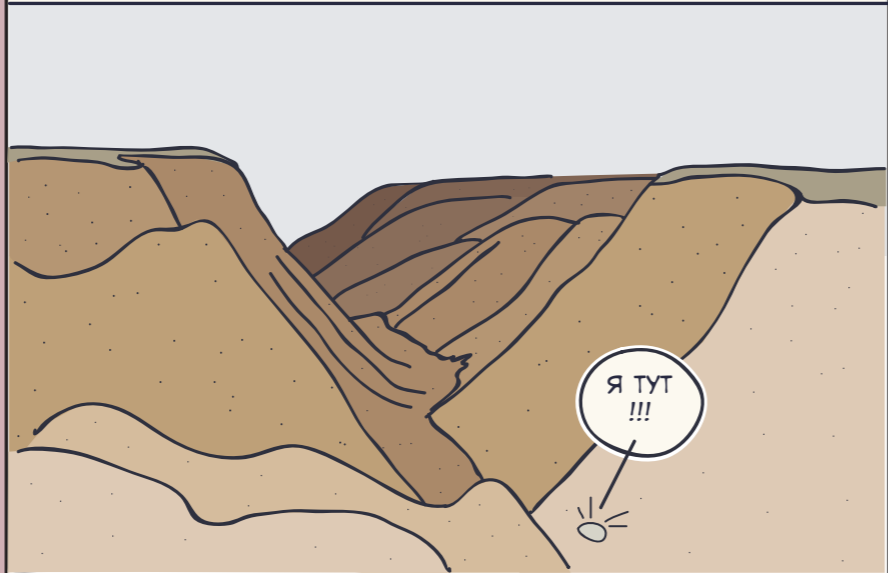

ПРА ШТО РАСКАЗВАЮЦЬ КРАМЯНЁВЫЯ ЗНАХОДКІ

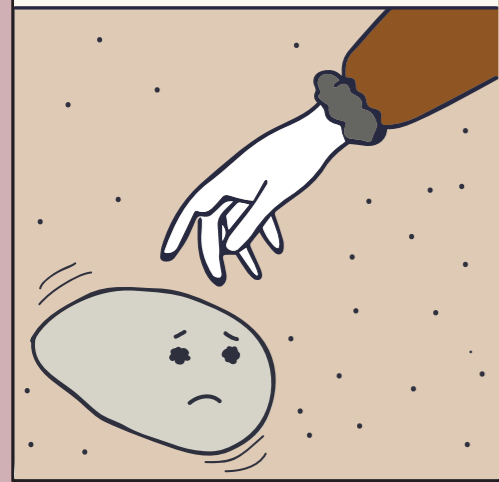
ПРЫВІТАННЕ!
Я – КРАМЯНЁВАЯ
КАНКРЭЦЫЯ.

МЯНЕ МОЖНА ЎБАЧЫЦЬ НА СХІЛАХ ЯРОЎ І ЛАГЧЫН. ТЫ НАЎРАД ЦІ ЗВЕРНЕШ НА МЯНЕ ЎВАГУ. А ВОСЬ ДЛЯ СТАРАЖЫТНЫХ ЛЮДЗЕЙ Я БЫЛА КАШТОЎНАЙ ЗНАХОДКАЙ.

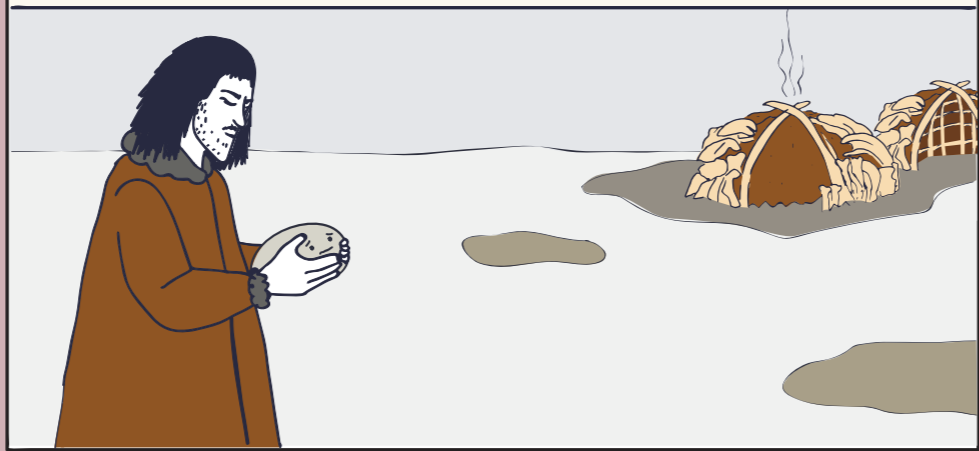

Я ТУТ
!!!

АДНОЙЧЫ МЯНЕ ПАДНЯЎ ЧАЛАВЕК.

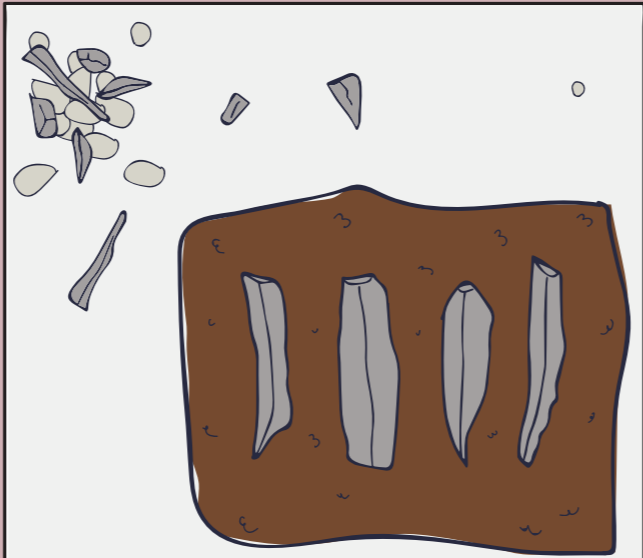
ЁН ПРЫНЁС МЯНЕ ДА СЯБЕ НА ПАСЕЛІШЧА. ЯНО БЫЛО ДЗЕСЬЦІ НЕДАЛЁКА АД ТАГО МЕСЦА, ДЗЕ Я ГРЭЛАСЯ НА СОНЕЙКУ.

ЧАЛАВЕК УЗЯЎ КАМЕНЬ І ПАЧАЎ АДКОЛВАЦЬ АД МЯНЕ КАВАЛКІ.

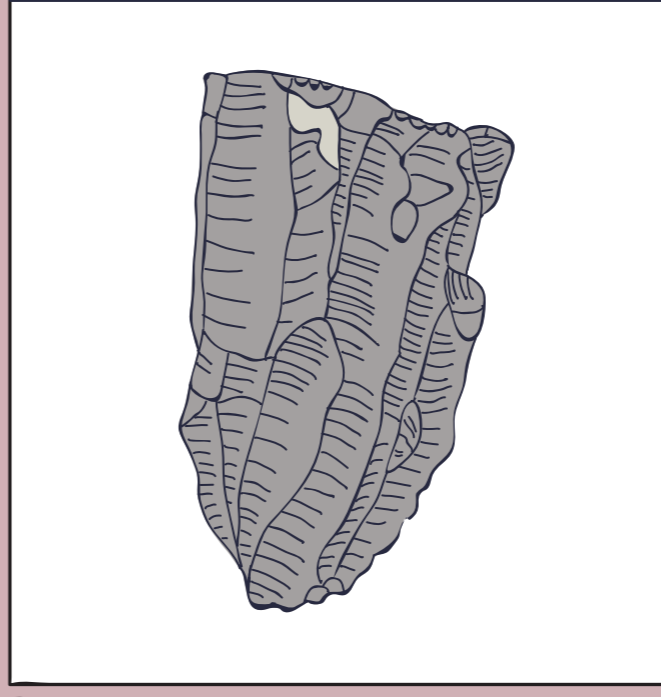

ВОЙ-ВОЙ!

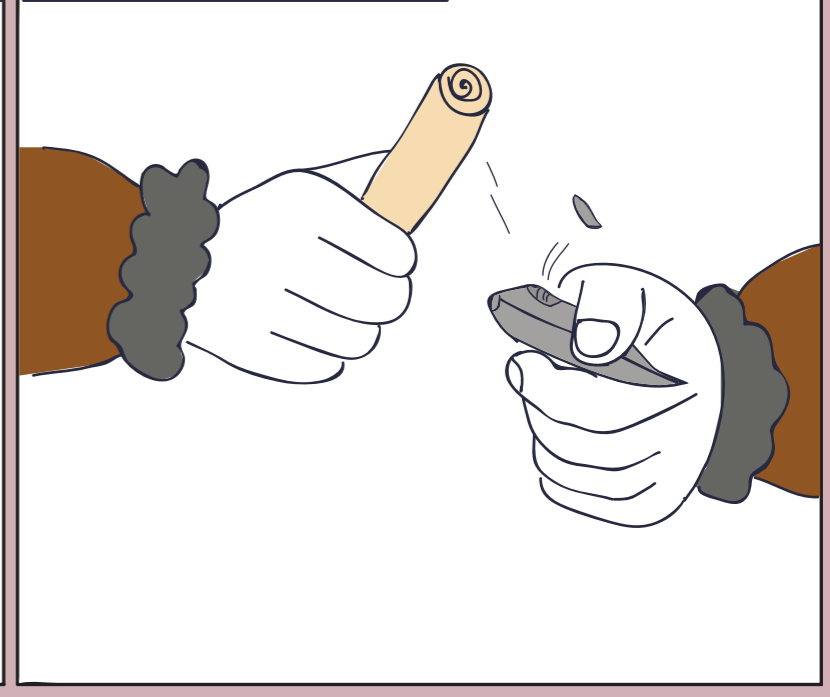

НЕКАТОРЫЯ СКОЛЫ ЁН АДКІДАЎ, А НЕКАТОРЫЯ – ПЛАСЦІНКІ ДАЎЖЫНЁЙ КАЛЯ 5,5 СМ І ШЫРЫНЁЙ КАЛЯ 2,5 СМ – АКУРАТНА СКЛАДАЎ ПОБАЧ З САБОЙ. МНЕ СТАЛА ЦІКАВА, ШТО БУДЗЕ АДБЫВАЦА ДАЛЕЙ.

ЧАЛАВЕК НАРЭШЦЕ ПЕРАСТАЎ ПА МНЕ СТУКАЦЬ. І Я СТАЛА ВЫГЛЯДАЦЬ ЗУСІМ ПА-ІНШАМУ...

ЁН ПАЧАЎ СТАРАННА АББІВАЦЬ ПЛАСЦІНКІ ПА КРАІ.

ЗУСІМ ХУТКА ПЕРАД ЧАЛАВЕКАМ ЛЯЖАЛІ РОЗНЫЯ ПРАДМЕТЫ...

...ПРОЙДЗЕ НЕКАЛЬКІ ДЗЯСЯТКАЎ ТЫСЯЧ ГАДОЎ. ВЫРАБАМ, ЗМАЙСТРАВАНЫМ ПЕРШАБЫТНЫМ ЧАЛАВЕКАМ, АРХЕОЛАГІ ДАДУЦЬ НАЗВЫ. КАВАЛАК КРЭМЕНЮ, З ЯКОГА СКОЛВАЛІ ПЛАСЦІНКІ, ЯНЫ НАЗАВУЦЬ НУКЛЕУС.

НАКАЊЕЧНІК
З БАКАВОЙ ВЫЕМКАЙ
БЕРДЫН

НОМ
КАСЦЁНКАЎСКАГА ТЫПУ
БЕРДЫН

ДАСЛЕДЧЫКІ ВЫСВЕТАЮЦЬ, ШТО ПАДОБНЫЯ РЭЧЫ ВЫРАБЛЯЛІ ПАЛЯЎНІЧЫЯ НА МАМАНТАЎ, ЯКІЯ ЖЫЛІ НЕ ТОЛЬКІ Ў БЕРДЫЖЫ, АЛЕ І Ў ІНШЫХ МЯСЦІНАХ.

ТАКІЯ КРАМЯНЁВЫЯ ПРЫЛАДЫ ПРАЦЫ ВЫКАРЫСТОЎВАЛІСЯ ДЛЯ ПІЛАННЯ, РЭЗАННЯ, СКРАБЕННЯ РОЗНАЙ СЫРАВІНЫ: МЯСА, СКУР, ДРЭВА, КОСТКІ, БІЎНА І НАВАТ МЯККАГА КАМЕНЯ.

ПРЫГАМОСЦЬ, ЯКОЙ БОЛЬШ ЗА 20 ТЫСЯЧ ГАДОЎ

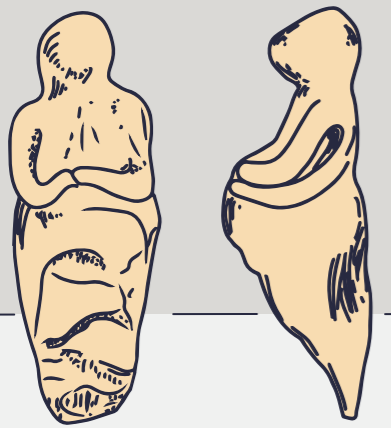
Першабытны чалавек умеў заўважаць і ствараць прыгажосць вакол сябе. З камянёў ён рабіў фігуркі бізонаў, коней і, канешне ж, мамантаў.

МАМАНТ

З біўняў мамантаў выразаў фігуркі жанчын. Вучоныя называюць іх “палеалітычнымі венерамі”.

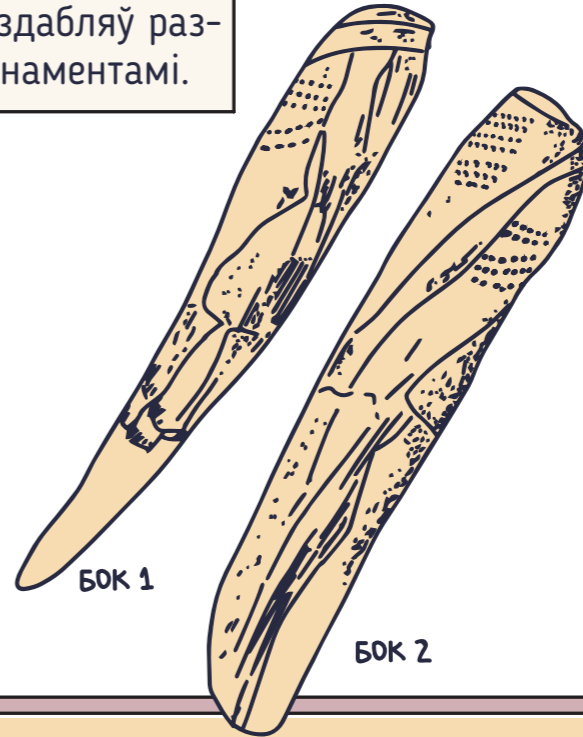

БОК 1 БОК 2

ПАЛЕАЛІТЫЧНАЯ
ВЕНЕРА

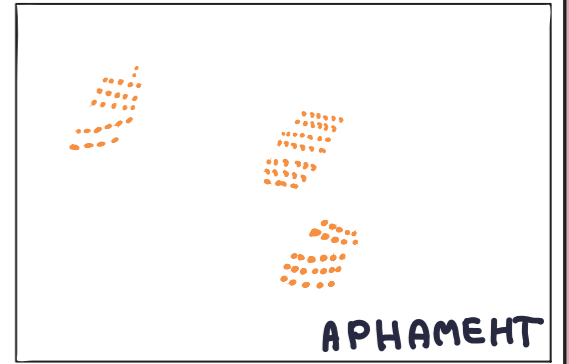
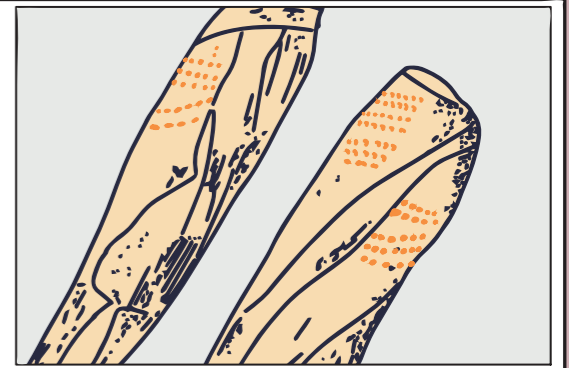

Паўсядзённыя прылады працы часта аздабляў разнастайнымі арнаментамі.

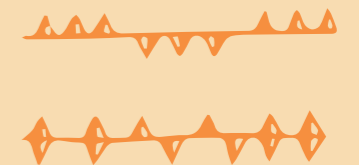

МАТЫКА

БОК 2

АРНАМЕНТ

ПРАПАНУЮ ТАБЕ ТАКСАМА ПАГЛЯДЗЕЦЬ ІНШЫЯ ПРЫКЛАДЫ АРНАМЕНТАЎ, ЯКІЯ СТВАРЫЎ ПЕРШАБЫТНЫ ЧАЛАВЕК.

Для чаго старажытны чалавек ствараў фігуркі людзей і жывёл, вучоныя могуць толькі здагадацца. Хутчэй за ўсё, мяркуюць яны, прадметы мелі магічнае ці рытуальнае значэнне.

Вядуцца спрэчкі і наконт арнаментаваных рэчаў штодзённага ўжытку. Можа быць, уладальнікі хацелі паказаць, што яны з’яўляліся важнымі асобамі ў грамадстве? Пра гэта мы ніколі не даведаемся...

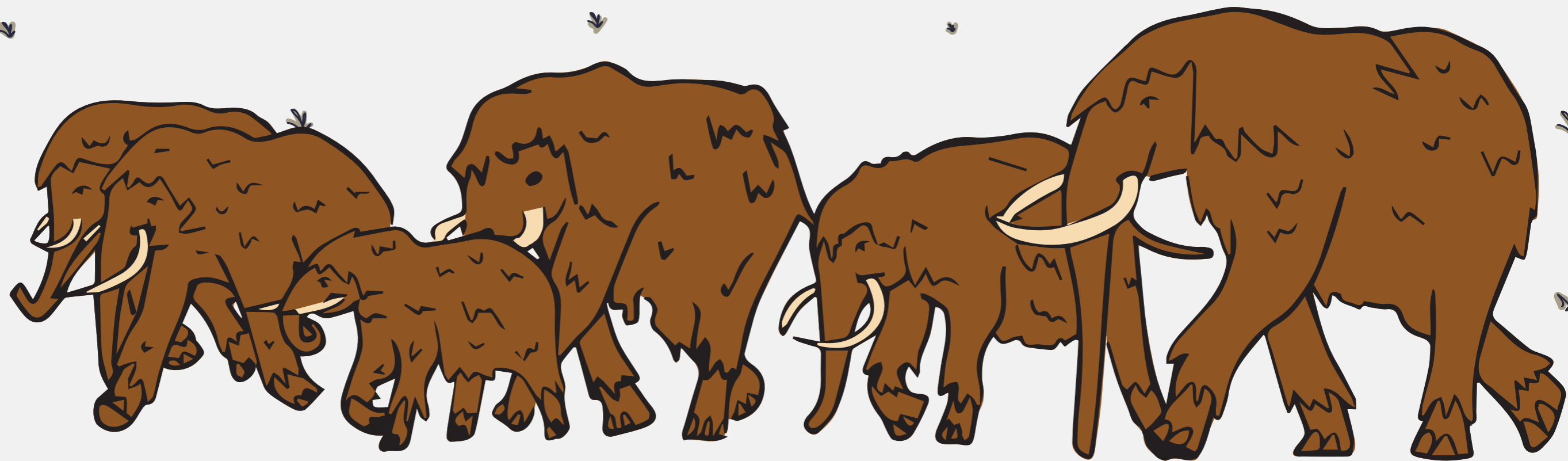
У ВАЛААРСТВЕ МАМАІТАЎ

Усходнееўрапейскія прасторы сустрэлі адважных паляўнічых суровымі, але маляўнічымі пейзажамі. прыпалярная тундра - так па-навуковаму называюцца падобныя мясціны.

Было холадна, асабліва зімой. Часта дзьмуў пранізлівы вецер. Цёплае лета вельмі хутка заканчвалася, і наступала сонечная восень амаль без дажджоў.

Трава, якая паспявала вырасці за кароткія гарачыя дзянькі, высыхала. Надыходзіла чарговая зіма, аднак снегу выпадала мала, і дзе-нідзе з-пад белага покрыва выглядвалі сухія купкі раслін.

Гэта былі ідэальныя ўмовы для жыцця шарсцістых насарогаў, дзікіх коней, бізонаў, паўночных аленяў, пясцоў. Але сапраўдным валадаром прыледавіковай пустыні быў мамант.

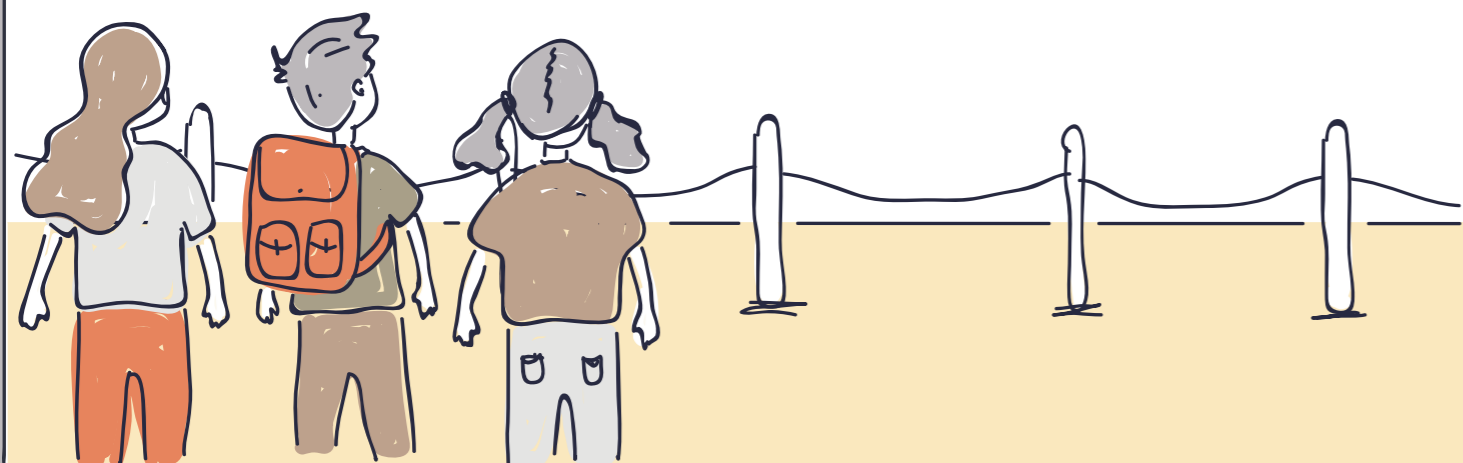
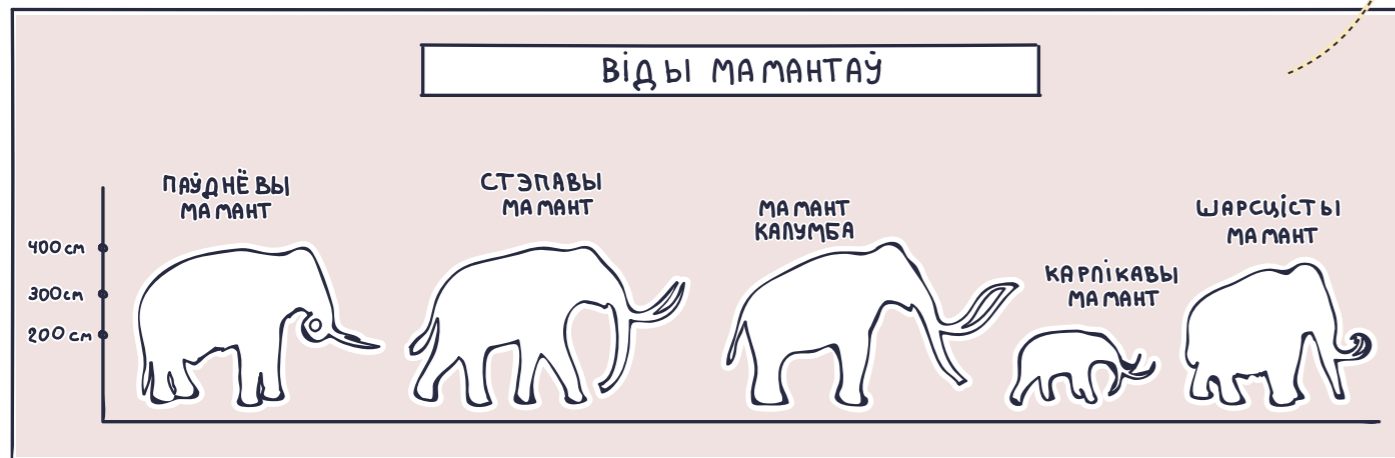
Першыя маманты з'явіліся каля 5 млн. гадоў таму ў Афрыцы.

Першыя жыхары тэрыторыі Беларусі бачылі апошняга прадстаўніка роду - шарсцістага маманта.

У розныя часы на планеце жылі розныя віды гэтых слановых.

Шарсцістыя маманты былі добра прыстасаваныя да надзвычайных маразоў. Жывёлы мелі тоўстую праслойку тлушчу і былі пакрытыя грубай поўсцю.

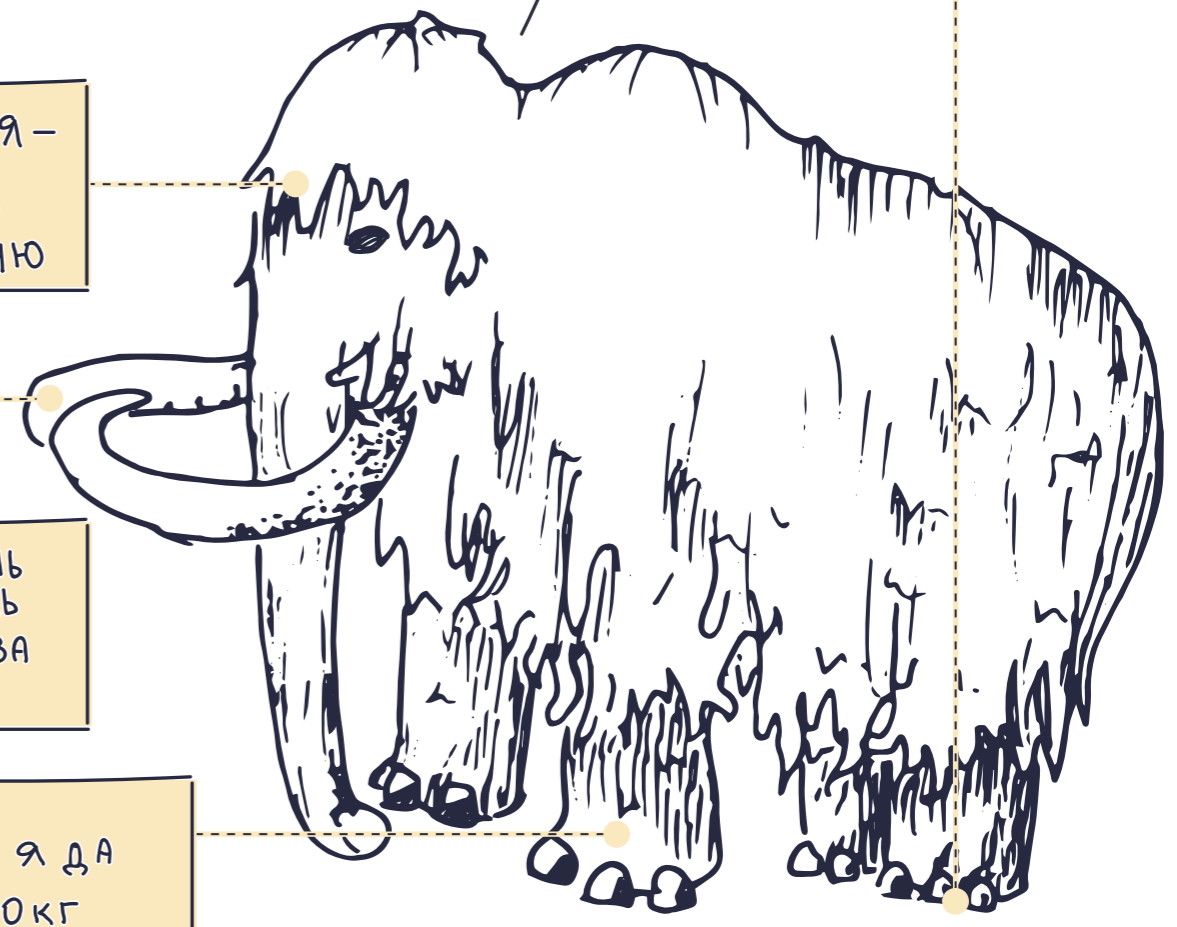
ПОЎСЦЬ МАЯ - ДА 120 см У ДАУЖЫНЮ

МОЙ БІВЕНЬ МОЖА БЫЦЬ ДАЎЖЭЙШЫ ЗА 420 см

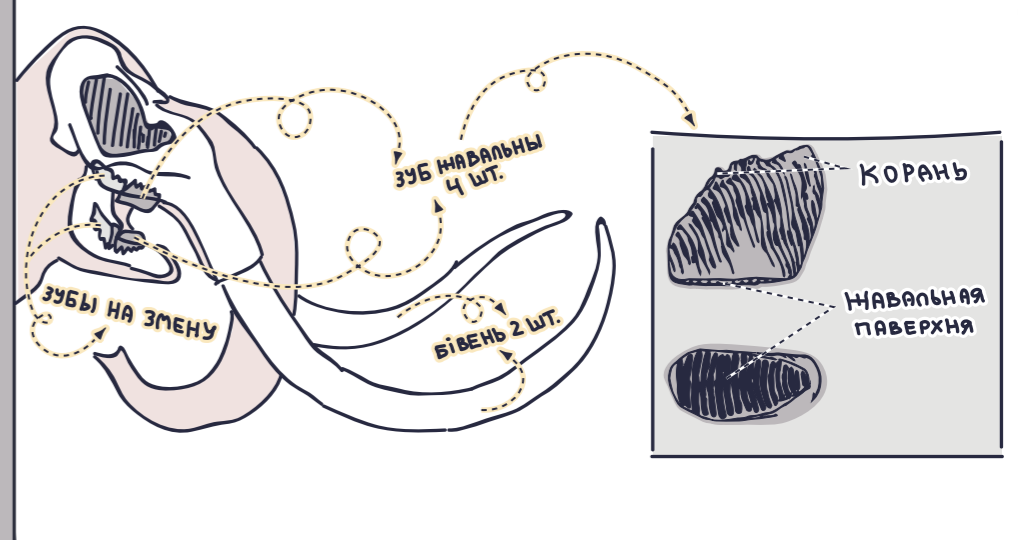
ВАНУ Я ДА 8000 КГ

Я ЖЫЎ 60-80 ГАДОЎ!

МАЯ ВЫШЫНЯ - ДА 350 см

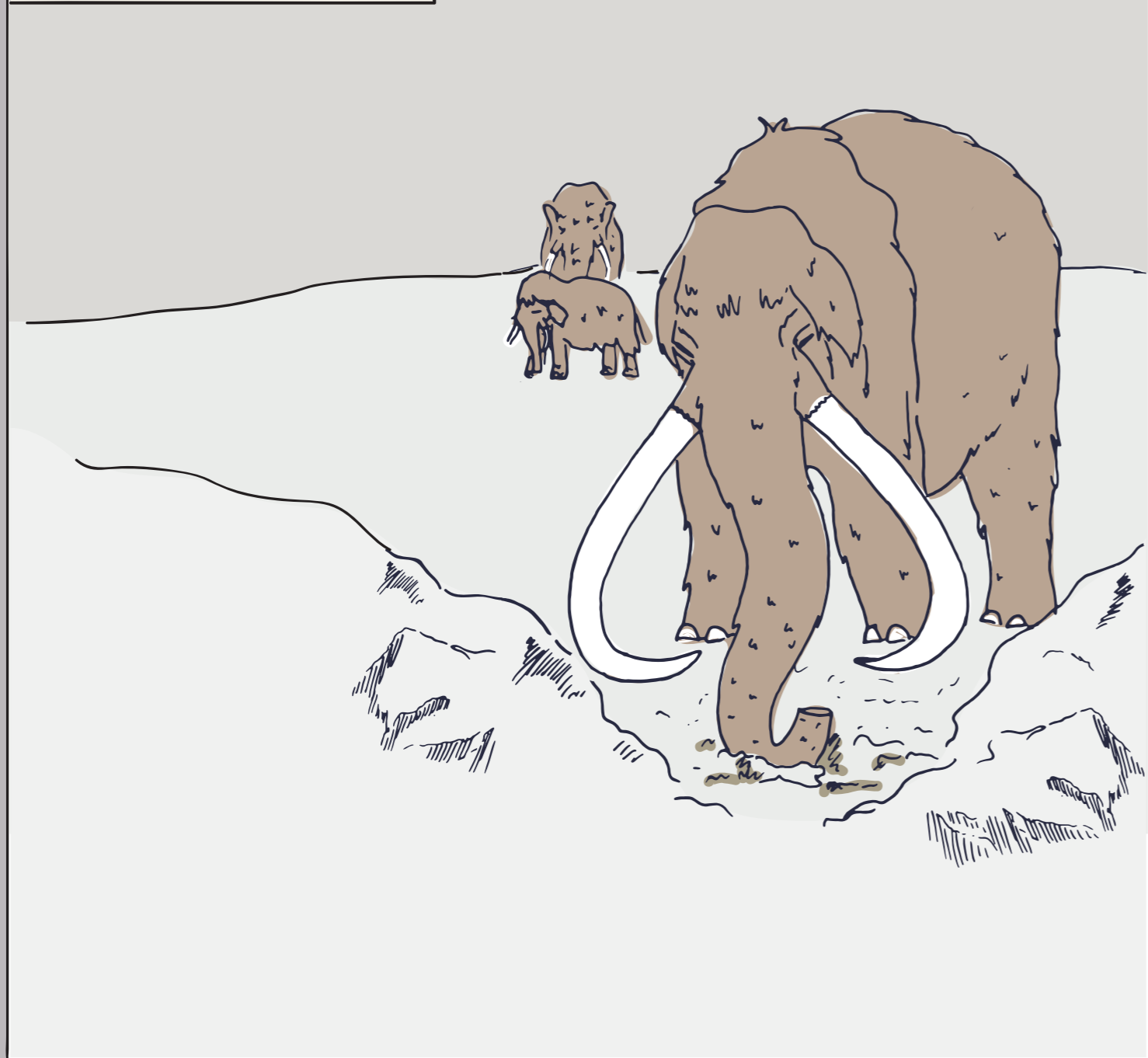

У іх было ўсяго 6 зубоў: 4 жавальныя зубы і 2 біўні. Жавальныя зубы нагадвалі тарку для перацірання расліннасці. Калі яны моцна сціраліся, на змену вырасталі новыя. У маманта зубы мяняліся некалькі разоў за жыццё!

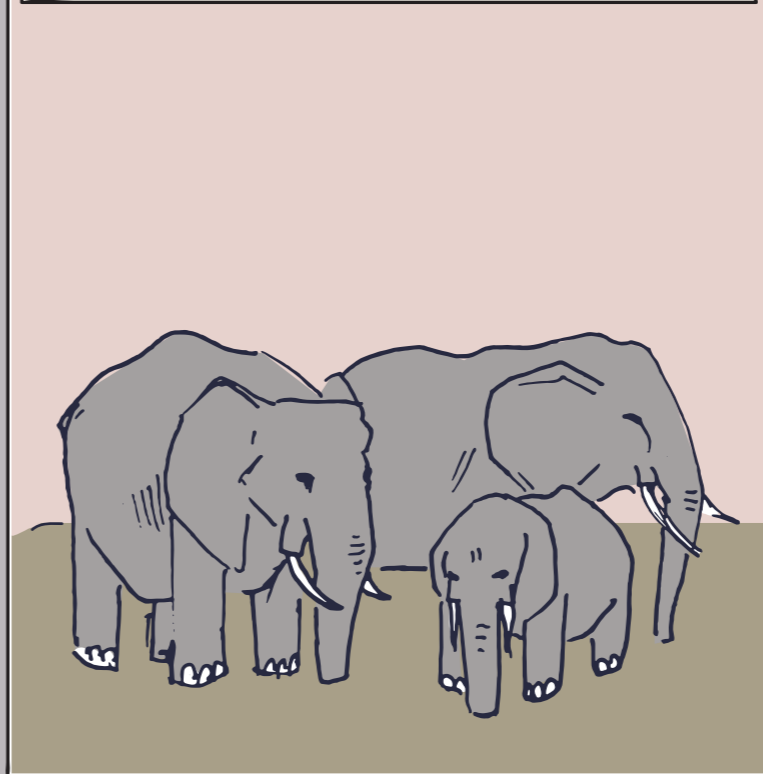

Маманты харчаваліся травой, якую лёгка знаходзілі нават зімой пад снегам. Пры нагодзе ласаваліся лістамі і галінкамі дрэваў. У дзень дарослы мамант мог з'есці каля 200-300 кг ежы.

Час ад часу жывёліны адчувалі патрэбу ў мінералах: натрыі, каліі, кальцыі. Гэтыя харчовыя дадаткі ўтрымліваліся ў гліністых адкладах на берагах рэк. Маманты часта наведвалі такія радовішчы.

Хутчэй за ўсё, мяркуюць навукоўцы, лад жыцця мамантаў нагадваў лад жыцця сланоў. Яны існавалі невялікімі групамі.

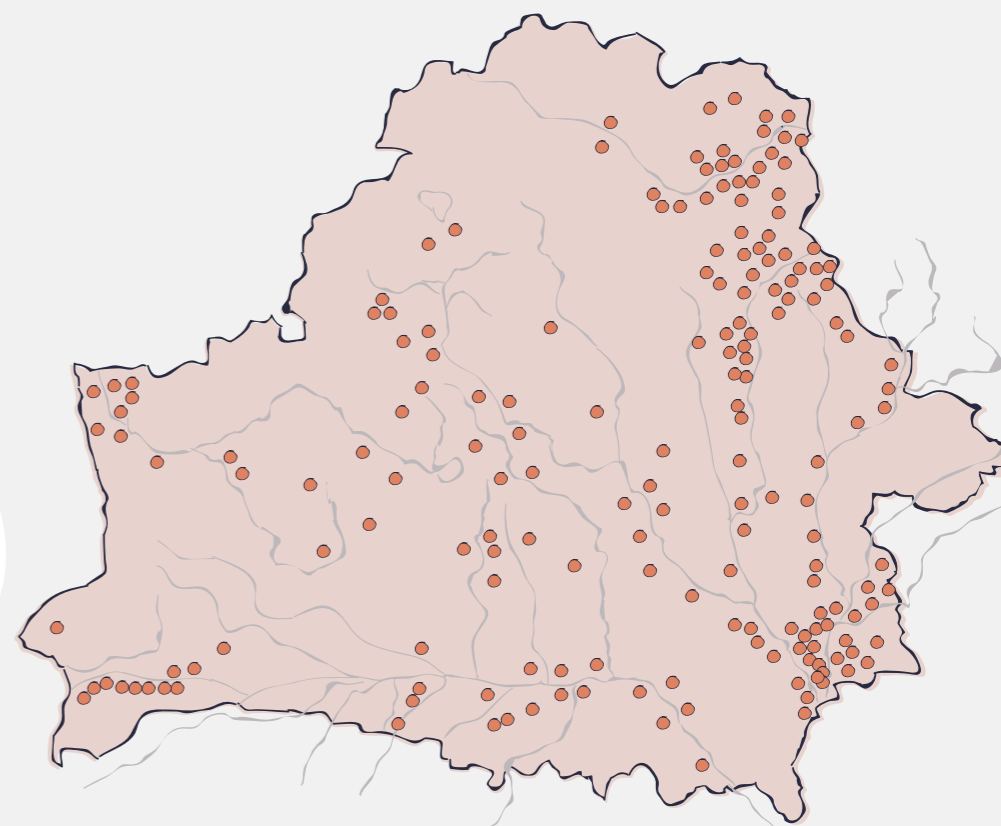

Асобны статак утваралі маманціхі і маманцяняты. У склад такой сямейнай групы магло ўваходзіць больш за 30 жывёлін. Сваім статкам збіраліся дарослыя маманты. Самыя дужыя маманты жылі паасобку.

МЕСЦЫ, ДЗЕ ЗНОЙДЗЕНЫ ПАРЭШТКІ МАМАНТА

НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ ПАРЭШТКІ МАМАНТА ЗНОЙДЗЕНЫ БОЛЬШ ЧЫМ У 200 МЯСЦІНАХ.

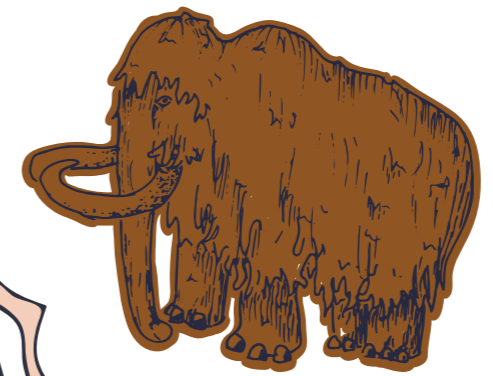

ЗАМАЦОЎВАЕМ ВЕАЫ

СТАРТ

ДАПАМАЖЫ
МНЕ, САПІЕНСУ,
ДАБРАЦА ДА
ЕЎРАЗІІ!

ФІНІШ

ЗЛУЧЫ ЛІЧБЫ ПА ПАРАДКУ!

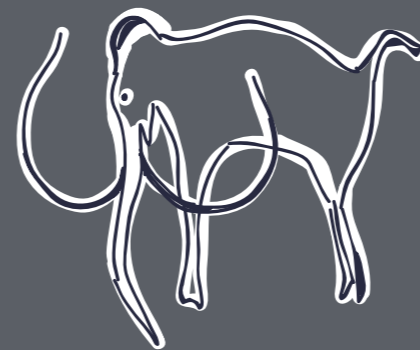
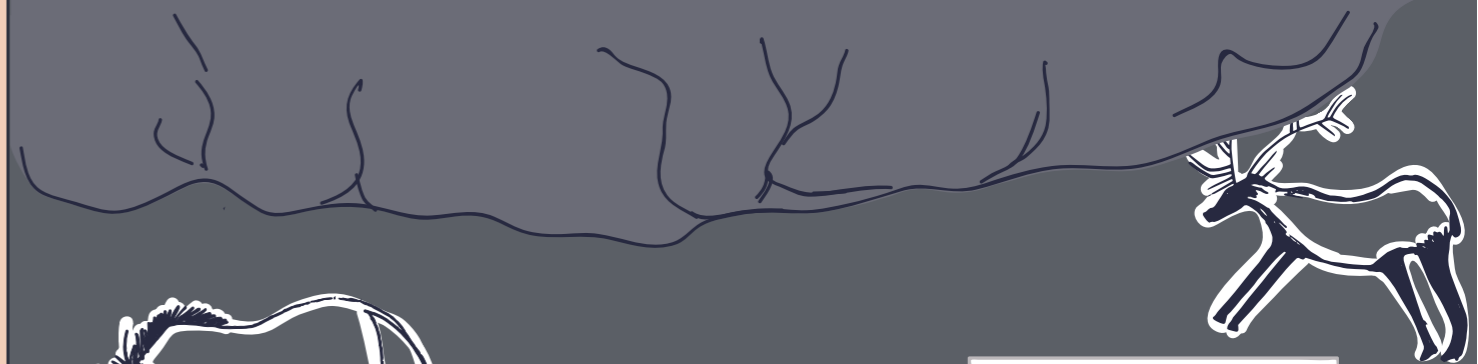
СТАРАЖЫТНЫ
МАСТАК НЕ ЗМОГ
СКОНЧЫЦЬ МАЛЮНАК.
ДАПАМОЖАМ ЯМУ?

ЗЛУЧЫ ЛІЧБЫ ПА ПАРАДКУ!

ПАДПІШЫ НАСКАЛЬНЫЯ ВЫЯВЫ

ОГО!
Я ЗНАЙШОЎ
СТАРАЖЫТНЫЯ МАЛЮНКІ
Ў ПЯЧОРАХ ФРАНЦЫІ!
ШТО ЗА ЗВЯРЫ ТУТ
НАМАЛЯВАНЫЯ?

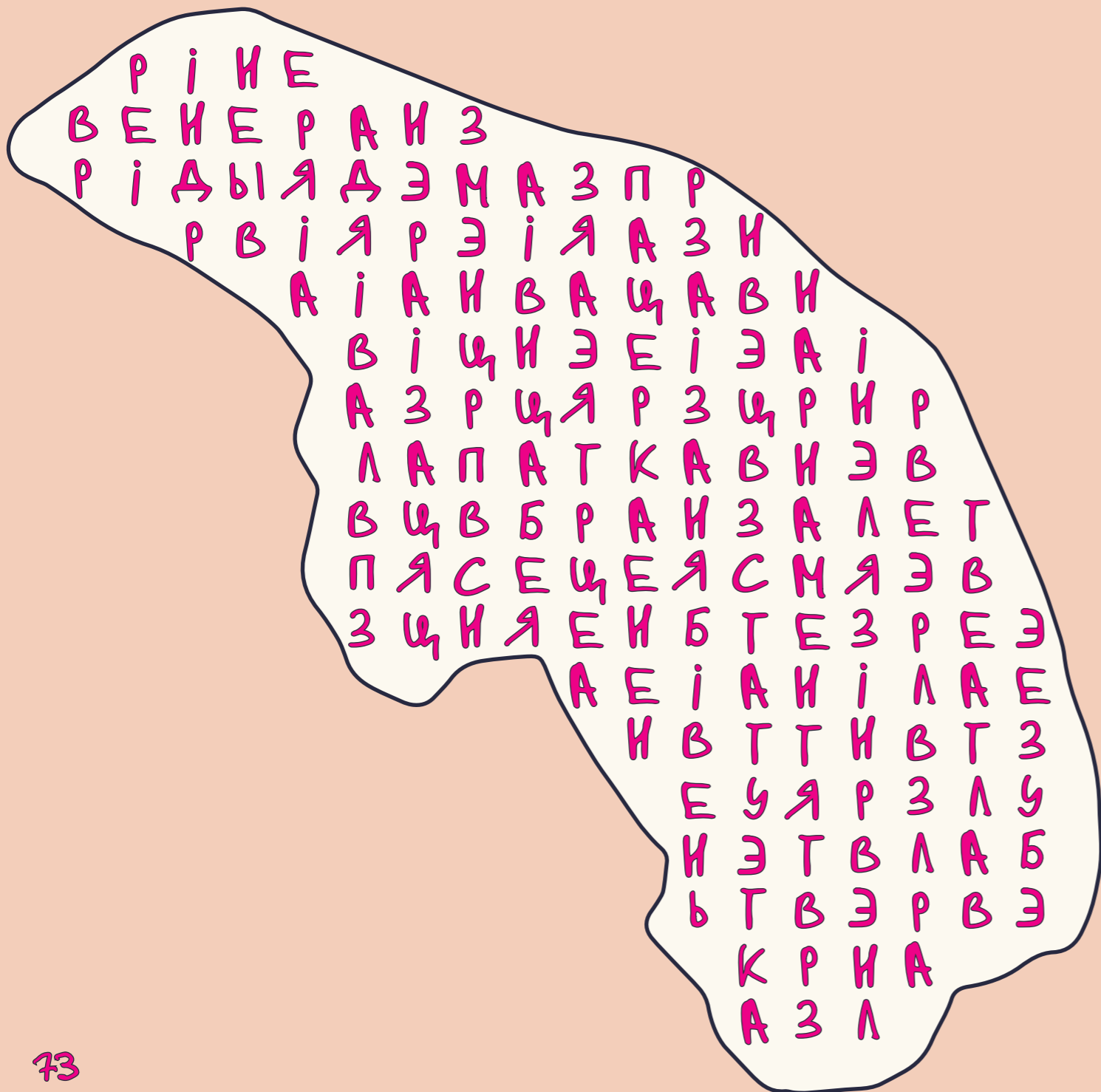
РАЗМАЛЮЙ ПА ЛІЧБАХ

ЗНАЙДЗІ СЛОВЫ

ДЫЯДЭМА
ПАЦЕРКА
БРАНЗАЛЕТ
ЛАПАТКА
ЗУБ
ПЯСЕЦ
БІВЕНЬ
АРНАМЕНТ
ВЕНЕРА
СТАТУЭТКА

Шукай і па вертыкалі,
і па гарызанталі

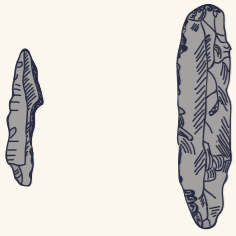
ЗНАЙДЗІ СЛОВЫ

БЕРДЫЖ
МАМАНТ
ПАЛЯВАННЕ
САПІЕНС
КРАМАНЬЁНЕЦ
КРЭМЕНЬ
ПАЛЕАЛІТ
КАРАЛІ
КОСТКІ
ЛЕДАВІК

Шукай і па вертыкалі,
і па гарызанталі

ЗНАЙДЗІ ПРАДМЕТЫ

Ці памятаеш ты, як яны называюцца?
Напішы адказы у аkenцы.

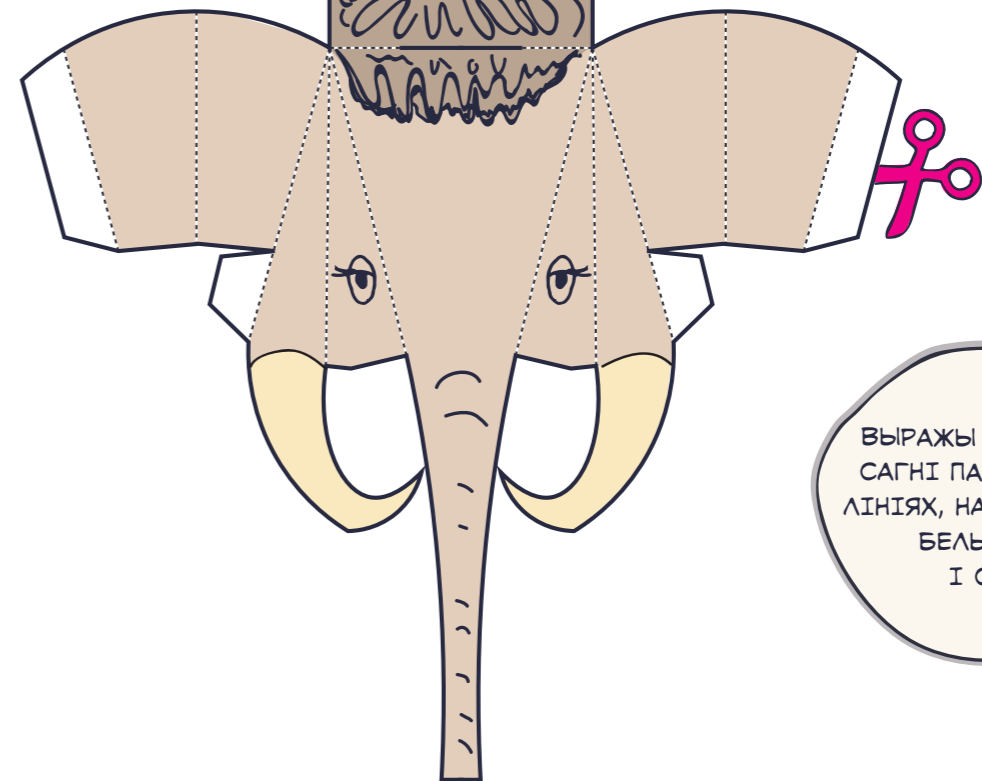
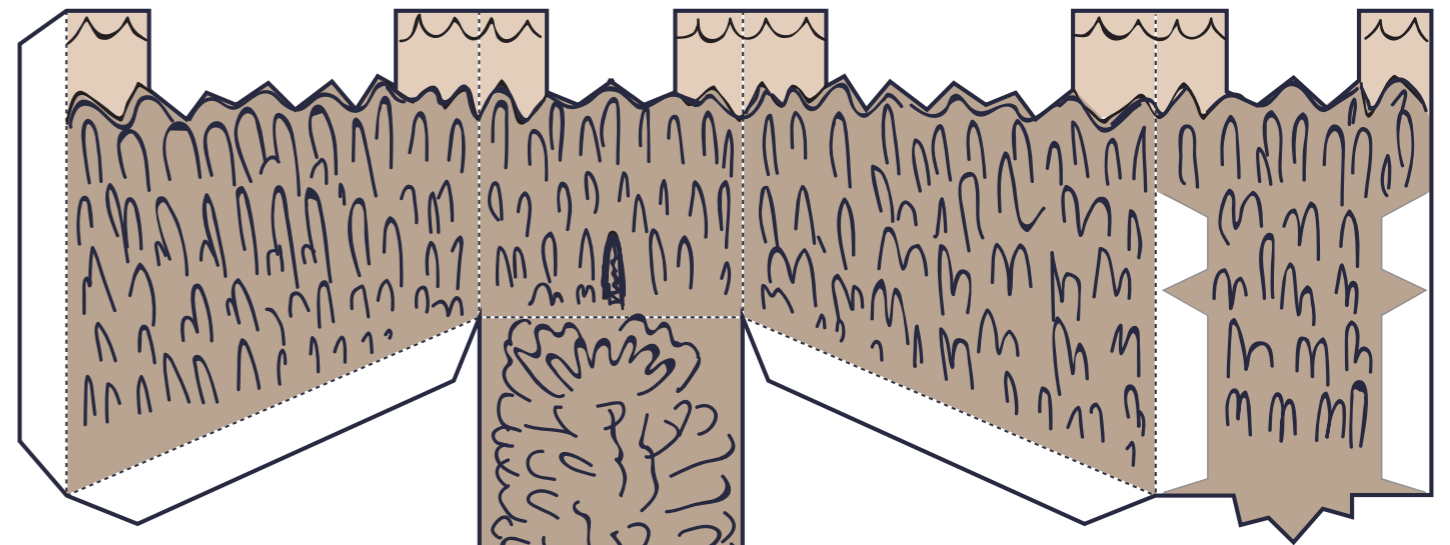
ОЙ!
Я ЗНАЙШОЎ ДВА ЦІКАВЫЯ
ПРАДМЕТЫ, І ТУТ ЖА ІХ
ЗГУБІЎ! ДАПАМАШЫ МНЕ
ІХ АДШУКАЦЬ!

СКЛЕЙ МАМАНТА

Табе спатрэбяцца:
нажніцы
клей

Папрасі дапамогі ў бацькоў!

ВЫРАЖЫ ПА КОНТУРЫ,
САГНІ ПА ПУНКЦІРНЫХ
ЛІНІЯХ, НАНЯСІ КЛЕЙ НА
БЕЛЫЯ ЗОНЫ
І СКЛЕЙ.

Вось і заканчваецца тваё падарожжа.

Археалагічныя даследаванні, аднак, працягваюцца. Штогод навукоўцы знаходзяць новыя помнікі і разгадваюць чарговыя загадкі мінулага. І, можа быць, аднойчы і ты захочаш пачаць свой шлях у археалогію.

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ПОМІКІ КАМЯНАГА ВЕКУ 3 КІГІ

